

Европейски земеделски фонд за развитие на селските райони

Европа инвестира в селските райони

Програма за развитие на селските райони в България (2014-2020)

АНАЛИЗ НА МЕСТНИТЕ ПОТРЕБНОСТИ И СОЦИАЛНО-ИКОНОМИЧЕСКИЯ ПОТЕНЦИАЛ НА ТЕРИТОРИЯТА НА МИГ ДОЛНИ ЧИФЛИК И БЯЛА

2016

СЪДЪРЖАНИЕ

1. Въведение	3
1.1 Цели на анализа.....	3
1.2 Методология и източници на информация	3
2. Обща характеристика на територията	5
2.1 Базови индикатори за територията	5
2.2 Географско положение и особености на територията.....	6
2.3 Човешки ресурси.....	16
3. Икономическа конкурентноспособност на територията	19
3.1 Качество на работна сила.....	19
5. Социална-конкурентно способност на територията	31
5.1 Обща оценка на средата за живот на територията	31
5.2 Бедност и социална изолация	31
Социален капитал	33
6. Мнение на жителите на територията за приоритетите на СВОМР.....	33
7. Анализ на силните и слаби страни, възможностите и заплахите и анализ на проблемите	38
6. Анализ на силните и слаби страни, възможностите и заплахите и анализ на проблемите	41

1. Въведение

1.1 Цели на анализа

Този анализ е подготвен за нуждите на разработването на Стратегия за ВОМР при условията и реда на Наредба No 22 от 14 декември 2015 г. за прилагане на подмярка 19.2 „Прилагане на операции в рамките на стратегии за водено от общностите местно развитие” на мярка 19 „Водено от общностите местно развитие” от Програмата за развитие на селските райони за периода 2014-2020 г. Анализа цели да се проучи територията на МИГ Долни чифлик и Бяла, като се определят:

- Основните тенденции в развитието на територията в периода 2009-2016 г.;
- Вътрешно-териториалните различия;
- Проблемите и потребностите за развитие на територията;
- Потенциалът и възможностите за развитие на територията;
- Местни потребности;

1.2 Методология и източници на информация

Анализът на територията се базира на вторични и първични източници на информация. С помощта на НСИ, общините Долни чифлик и Бяла, РИОСВ-Варна, ОС “Земеделие” в двете общини и др. са събрани и анализирани всички стратегически документи и анализи за социално-икономическото развитие в региона:

- План за развитие на община Долни чифлик 2014-2020;
- План за развитие на община Бяла 2014-2020;
- Стратегия за развитие на област Варна 2014-2020, плановете на съседните общини;
- Секторни стратегии на община Бяла (за развитие на туризма и на социалните услуги);
- Секторни стратегии на община Долни чифлик (за развитие на селското стопанство, туризма и социалните услуги);
- Доклади и анализи, изготвяни за нуждите на социално-икономическото планиране;
- Анкетни проучвания;
- Публикации за историята на общината, архивни проучвания.

За нуждите на анализа е събрана и обобщена цялата релевантна *статистическа информация*, която Националният статистически институт публикува на равнище община и населено място. Наличността на актуална информация е различна за отделните социално-икономически показатели и затова в отделните раздели на анализа дългосрочните тенденции се изследват за периоди, които леко се различават:

- Анализът на демографската структура и тенденции е направен за периода 2010-2015 г. Избрана е 2014 г., тъй като това е годината на последното преброяване на населението. В анализа се използват данните от преброяването или средногодишните данни за 2014г. За повечето демографски показатели последните налични данни са от края на 2014 г.. Анализът на етническия състав и образователната структура на населението е направен на основа данните от преброяването през 2014г.
- Анализът на конкурентноспособността на бизнеса е направен за периода 2010-2015 г., на основа данните от фирмената статистика, където последните данни са за 2015 г. Освен това са използвани и данни от преброяването на земеделските производители за стопанската 2015/2016 г.
- Освен статистическа информация, анализът използва *административни данни и регистри* на община Долни чифлик и община Бяла, общинска служба „Земеделие и гори“, Дирекция „Бюро по труда“, Дирекция „Социално подпомагане“ Долни чифлик и Бяла, Историческия музей град Бяла и град Долни чифлик.
- Данните за пазара на труда са предоставени от Дирекция „Бюро по труда“ Долни чифлик и Бяла. Използвани са данни от Информационните бюлетини/обзори през периода 2009-2015 г;
- Данните за социалните услуги са от Дирекция „Социално подпомагане“ Долни чифлик и Бяла;

В изследването са използвани и първични данни за територията събрани чрез количествени и качествени проучвания за нуждите на анализа, както следва:

- Изчерпателно теренно проучване на социално-икономическото положение в селата на територията на Местната инициативна група-Долни чифлик и Бяла (МИГ), обхващащо проблемите на заетостта, икономиката, инфраструктура и потенциала за развитие на туризма, проведено през 2016 г.
- Извадково проучване на 100 представители на ключови субекти на местно ниво, насочено към оценка на силните и слабите страни на територията и приоритетите за развитие, проведено през 2016 г.
- Извадково проучване на 30 дребни и средни земеделски стопанства, насочено към проучване на сегашното състояние и нагласите за развитие, проведено през 2016 г.
- 10 дълбочинни интервюта, 2 фокус групи, и 18 срещи с представители на земеделски стопанства, неземеделския бизнес, държавни структури, общинска администрация и органи за самоуправление, неправителствени организации, образователни и социални институции и активни граждани в общината, жители на населените места.

2. Обща характеристика на територията

2.1 Базови индикатори за територията

Индикатор	Територия	Мерна единица	Година	Източник	Стойност	
Население – общо	МИГ – Долни чифлик и Бяла	брой	31.12.2014	НСИ	22 372	
Население – Долни чифлик	МИГ – Долни чифлик и Бяла	брой	31.12.2014	НСИ	19 075	
Население – Бяла	МИГ – Долни чифлик и Бяла	брой	31.12.2014	НСИ	3 297	
Население – жени общо за двете общини	МИГ – Долни чифлик и Бяла	брой	31.12.2014	НСИ	11 278	
		% от общото	31.12.2014	НСИ	50,38	
Население в градовете общо за двете общини	МИГ – Долни чифлик и Бяла	брой	31.12.2014	НСИ	8 877	
		% от общото	31.12.2014	НСИ	38,80	
Население в селата общо за двете общини	Селски райони България	% от общото	31.12.2012	НСИ	37,30	
		брой	31.12.2014	НСИ	13 610	
Гъстота на населението	МИГ – Долни чифлик и Бяла	Жители/км ²	31.12.2014	НСИ	34.58	
		Селски райони България	Жители/км ²	2012	НСИ	47.20
Средногодишно изменение на населението	Селски райони ЕС-27	Жители/км ²	2012	Евростат	47.00	
		МИГ – Долни чифлик и Бяла	%	2009-2015	НСИ	-2.90
Население под, във и над трудоспособна възраст	МИГ – Долни чифлик и Бяла	Под трудоспособна възраст	2014	НСИ	4 215	
		В трудоспособна възраст	2014	НСИ	14 062	
		Над трудоспособна възраст	2014	НСИ	4 647	
Регистрирани в бюрата по труда безработни лица	МИГ – Долни чифлик и Бяла	брой	31.12.2015	Агенция по заетост	1 233	
Коефициент на безработица	МИГ – Долни чифлик и Бяла	%	2015	Агенция по заетост	15.10	
		България	%	2015		10.27
Територия в Natura 2000	МИГ – Долни чифлик и Бяла	%	2015	РИОСВ	82.50	
		България	%	2015	Евростат	20
		Селски райони ЕС-27	%	2015	Евростат	11
Брой на легла в хотели, къмпинги и т.н.	МИГ – Долни чифлик и Бяла	брой	2015	Общини Долни чифлик и Бяла	5800	
Заетост на легловата база	МИГ – Долни чифлик и Бяла	%			30%	
Използвана земеделска площ	МИГ – Долни чифлик и Бяла	Обработваема земя (ха)	2015	ОСЗ	16 843	
		Трайни насаждения (ха)	2015	ОСЗ	443	
		Ливади и пасища (ха)	2015	ОСЗ	1 189	
Земеделски производители	МИГ – Долни чифлик и Бяла	брой	2015	ОСЗ	348	
Брой неправителствени организации	МИГ – Долни чифлик и Бяла	брой	2015	ОСВ	25	

2.2 Географско положение и особености на територията

Общата територия на МИГ Долни чифлик и Бяла е **646,9** кв.км. - е **485,1** кв.км - Община Долни чифлик и **161,8** кв.км. - Община Бяла. Територията на МИГ Долни чифлик и Бяла заема 17% от територията на област Варна.

В територията на МИГ се включват всички населени места от Община Долни чифлик и Община Бяла – общо 2 града и 21 села. Средна гъстота на населението 34,38.

Територията на МИГ Долни чифлик и Бяла се намира в Североизточна България, в рамките на област Варна. На изток територията граничи изцяло с Черно море, на север с община Аврен, на запад - с община Дългопол а на юг с общините Поморие, Несебър и Руен.

ОБЩИНА ДОЛНИ ЧИФЛИК включва следните населени места -Долни чифлик, с. Булаир, с.Бърдарево, с. Венелин, с. Голица, с. Горен чифлик, с. Гроздъво, с. Детелина, с.Кривини, с. Нова Шипка, с. Ново Оряхово, с. Пчелник, с. Рудник, с. Солник, с. Старо Оряхово; ОБЩИНА БЯЛА включва следните населени места -гр. Бяла, с. Горица, с. Господиново, с. Дюлино, с.Попович, с. Самотино;

Населението на територията обхваната от МИГ Долни чифлик и Бяла към 31.12.2014 г. е 22 372 души. От данните, предоставени от НСИ за периода 2010-2014г. може да се установи, че населението от територията на МИГ Долни чифлик и Бяла намалява но с много бавни темпове в сравнение с други региони на страната. Механичният прирастът за последните две години е положителен за територията на МИГ Долни чифлик и Бяла. Населението от територията живее предимно в селата. Градското население е 8877 бр. жители, което е малко повече от една трета (38,5%) от общото население.

Установява се трайна тенденция към нарастване делът на населението в трудоспособна възраст от територията на МИГ през 2014г. е 14 062. Отчитайки и статистическите данни за намаляване дела на населението над трудоспособна възраст 4 690 през 2014 г. може да се направи изводът, че структурата на населението по възраст - под, във и над трудоспособна възраст е благоприятна за трудовия пазар и развитието на икономиката в района.

По етнически признак, населението от територията на МИГ е формирано от различни групи. Според предоставените от НСИ данни (*от последното преброяване, към дата 01.03.2011г*), 66% от населението на територията е от български етнос, около 30% - от турски. Останалите групи не са представени значително в общността, като изключим ромската (циганската) група, която е около 1% от населението на територията. По отношение на вероизповедание – най голям е делът на източноправославното население, следван от хората с мюсюлманско вероизповедание, около 1% не се самоопределят към никоя от посочените групи.

Климат

Климатът на територията е умереноконтинентален с изразено черноморско влияние. Продължителността на периодите със средни денонощни температури над 5, 10 и 15⁰С и продължителността на безмразовия период са високи, което дава възможност за отглеждането на много селскостопански култури и развитието на голям брой стопански дейности на открито. Периодът с устойчиво задържане на температурите над 5⁰С (когато започва вегетацията) е от начало на март до началото на декември, като по-дълъг е той за крайбрежната ивица. Продължителността му варира от 266 до 278 дни. В сравнение с територията на страната продължителността на периода е сравнително дълга. Годишните валежи за общината са под средните за страната (550-600 мм). Слабо се увеличават от крайбрежните части към вътрешността. Годишната сума на валежите, както и тяхното сезонно и месечно разпределение очертават като по-благоприятни за вегетацията на растенията условията в западните части на общините. Характерен е малкият брой на дните с мъгла и снежна покривка. Климатичните условия в района на МИГ Долни чифлик и Бяла са благоприятни за развитие на рекреационна дейност и земеделие.

Води

На територията на МИГ Долни чифлик и Бяла реките Двойница и Елешница са застъпени в горните си течения, а р. Камчия - в долното си течение – в община Долни чифлик. На територията на общината се намират почти всички десни притоци на р. Камчия. С по-голямо стопанско значение за общината са реките Перпередере и Двойница.

Естествените езера и блата по поречието на р. Камчия са пресушени и превърнати в обработваема земя с изградени напоителни системи. Част от тях са се съхранили единствено на територията на резервата “Камчия”. Това са типични крайморски езера и блата, предимно мигриращи с изкуствено регулирано водно ниво - колебанията във водното ниво зависят от подпочвените води и работата на напоително - отводнителната система под с. Старо оряхово. При пълно или частично възстановяване на естествените влажни зони и езера около реките се предоставят възможности за развитие на алтернативен туризъм, тъй като тези местообитания привличат птици, подобряват рибните популации и разнообразие, разширяват възможностите за реализиране на проекти, финансирани по програмите за развитие на екотуризъм и опазване на биоразнообразието в България.

На територията на МИГ има 5 язовира и два рибарника:

- язовир “Юнец” (частна собственост);
- микроязовир с. Рудник (частна собственост);
- язовир “Долни чифлик” (частна собственост на стената и съоръженията);
- язовир “Пчелник” (частна собственост на стената и съоръженията);
- язовир “Горен чифлик” (общинска собственост, отдаден под наем);

- микроязовир -"Господиново", изграден на р.Перпередере (частна собственост) – използва се за рибовъдство
- рибарник с.Гроздьово (частна собственост);
- рибарник с.Венелин (частна собственост).

Минералните води на територията са богати на желязо, йод и бор. Термални минерални води са разкрити в източната част на общината в района на с. Шкорпиловци до местността "Пода", както и в местността "Ботево" - гр. Долни чифлик. Водата съдържа минерали с промишлено и балнеоложко значение. Тези й характеристики позволяват прилагането им за лечение и профилактика на широк набор от заболявания – сърдечносъдови, опорнодвигателни, неврологични, гинекологични, дихателни, кожни и обменно-ендокринни.

По отношение на почвената характеристика територията може да се раздели на две зони:

- Първа зона – обхваща северната част на територията и включва Камчийската низина и оградните й склонове, заета е от алувиално-ливадни почви и черноземи. Преобладаващите земи са от I до III категория.
- Втора зона - обхваща южните части на територията, където преобладават сиво-кафявите горски почви и алувиално-ливадни почви. Преобладаващите земи са от III до V категория.

Подходяща зона за развитието на селско стопанство е първа зона. Във втора зона е уместно да се стимулира в по-висока степен развитието на туризма.

Атмосферен въздух

Територията на МИГ Долни чифлик и Бяла попада в район с минимален брой случаи с тихо време, което спомага за разсейването на евентуално замърсяване в района. Изключение правят западните части на долините на р. Камчия и р. Фъндъклийска, където има условия за образуването на температурни инверсии и задържане на атмосферните замърсители.

Община Долни чифлик е отдалечена от регионалните източници на замърсяване на въздуха.

Дървопреработващите предприятия замърсяват въздуха с прах, серен и азотен диоксид. В близкото минало, най-значително е било замърсяването от вече недействащият дървопреработвателен завод "Алфа Ууд - България" АД. Част от съществуващите бази за производство на дървени въглища са незаконно изградени и несъобразени с екологичните изисквания, но и те затихват.

Автотранспортът е източник на замърсяване на въздуха в прилежащите ивици до пътните артерии. Замърсяването е със серни и азотни оксиди, въглероден оксид, олово, полиароматни въглеводороди. Изложени на такова замърсяване са жилищните територии на с. Старо Оряхово, с. Рудник, гр. Долни чифлик и с.

Гроздъово, през чиито територии минават оживените пътища Варна – Бургас и Старо Оряхово – Провадия.

Атмосферният въздух е с най-добри показатели в приморската и западната планинска част на общината. За намаляване на замърсяването на въздуха от автотранспорта е необходимо да се рехабилитира и доизгради зелената система, особено в областта на транспортното озеленяване

Биоразнообразие

На територията на МИГ Долни чифлик и Бяла има 10 защитени територии, обявени по реда на Закона за защитените територии (ЗЗТ), разпределени по категории, както следва:

- Резерват – резерват „Камчия”, опазващ най-представителният образец на лонгозните гори на Балканския полуостров - с. Ново оряхово, с. Старо Оряхово(Биосферният резерват Камчия е част от световната мрежа биосферни резервати - обект на ЮНЕСКО).
- Природни забележителности – 2 обекта
 - „Находище на бял оман” - с. Детелина
 - „Белите скали”, опазваща уникален непрекъснат скален геоложки профил, представляващ геохронологика граница Крета – Терциер и съпътстваща я иридиево-редкометална аномалия. „Белите скали” са едно от малкото места в света, които са свидетелство за гигантския космически катаклизъм настъпил преди 65 милиона години и довел до края на ерата на динозаврите - обща площ 14,2 - гр. Бяла
- Поддържани резервати – 2 обекта
 - „Вълчи проход” - опазва типична за Източна Стара планина вековна смесена гора от бук, благуи, зимен дъб, габър - с. Голица, общ. Долни чифлик
 - „Киров дол”, опазва типична за района вековна 150 годишна гора от благуи, цер, горун и бук. - с. Бърдарево
- Защитени местности – 6 обекта
 - „Лонгоза” - с. Ново Оряхово, с. Равна гора, , с. Шкорпиловци
 - „Камчийски пясъци”: с. Старо оряхово и с. Шкорпиловци „Михов дол”, - с. Голица
 - „Солник” - с. Солник.
 - „Орлов камък” – водопад, важен за науката и културата - с. Горен чифлик
 - „Горска барака”, опазваща вековна благуиово-горуиово-буково смесена гора - обща площ 94,4 ха, - с. Господиново

На територията на МИГ Долни чифлик и Бяла се разполагат части от 7 защитени зони, 4 от които са по Директива 92/43 на Съвета на ЕИО от 21.05.1992 за запазване на природните местообитания и на дивата флора и фауна:

- „Плаж Шкорпиловци” с код BG0000100;
- „Камчия” с код BG0000116;
- „Камчийска и Еминска планина” с код BG0000133;
- „Река Камчия” с код BG0000141.

Три са зоните по Директива 79/409 на Съвета на ЕИО от 02.04.1979 г. за опазване на дивите птици:

- „Провадийско-Роякско плато” с код BG0002038;
- „Камчийска планина” с код BG0002044;
- „Комплекс Камчия” с код BG0002045.

Наличието на Защитени територии и защитени зони са предпоставка за развитие на нови туристически продукти и обогатяване на съществуващите до сега.

Селско стопанство

В община Долни чифлик най-голям дял от обработваемите земи заемат нивите (99814,462 дка) и полските култури (16844,769 дка) следвани от лозята (9616,994 дка) овощните градини (9042,258 дка), земите с трайни насаждения (464,68 дка) и ливадите (441,64 дка). Значителен е делът на неизползваемите ниви (изоставени, временно или постоянно неизползваеми и др., както и на негодните за ползуване земи - ерозирани, наводнени, унищожени и т.н) - общо 22 190 дка.

В община Бяла най-голям е делът на нивите (45 873 дка), следван от лозята (2838). Трайните насаждения и овощни градини са 202 дка, а земите със зеленчукови култури – 35 дка. Пасищата и мерите са 1179 дка. И тук делът на неизползваемите/унищожени или негодни за ползуване ниви е голям (4 204). От данните може да се види също, че в района на Бяла е голям обемът на изоставените трайни насаждения в района (321,3 дка)

Животновъдството е много по-развито в община Долни чифлик, отколкото в община Бяла. Отглежда се предимно едър и дребен рогат добитък и свине. Специфично за района на Долни чифлик е отглеждането на източнобалканска свиня, вид определен и включен в списъка на местните породи. Като специфично и различно за територията трябва да се отбележи и отглеждането на биволи.

Промишленост

На територията на Общините Долни чифлик и Бяла няма значими находища на рудни изкопаеми. Долночифлишката газонефтена област се оценява като широкоперспективна по отношение на запаси от нефт и газ. През последните години са правени изследвания в акваторията на шелфа за разкриване на нефт и газ от български и чуждестранни фирми, но разработването на това направление изисква серозни проучвания и инвестиции, които до момента не са налице.

В разглежданата територия на МИГ Долни чифлик и Бяла промишлеността е представена в следните подотрасли:

- Добивна промишленост: добив на инертни материали, пясък, трошен камък – напоследък в много малки обеми поради кризата в строителния бранш.
- Преработваща промишленост – производство на паркет, фурнировани плоскости, мебели и дограма (засегнати от кризата в строителния бранш); производство на вино; цехове за преработка на земеделска продукция, пунктове за изкупуване мляко; производство на мелничарски продукти; производство на хлебни изделия и др.

Туризм

Туризмът има голямо значение за територията на МИГ като цяло. И двете общини, попадащи в територията на МИГ, разполагат със съхранена природна среда и богато биологично разнообразие и културно-историческо наследство.

Пясъчно-плажната ивица при устието на р. Камчия и р. Фъндаклийска е най-дългата на българското черноморско крайбрежие. Климатът е благоприятен умереноконтинентален със средна годишна температура в диапазона от 11-12.5 градуса, като намаляват от морето в посока към вътрешността на района, подходящ както за развитието на селско стопанство така и на туризма. Природната среда, съчетаваща планински и полупланински релеф, морски бряг и минерални извори е разнообразна и привлекателна за комбиниране на различен вид туризъм. Районът е част от туристическия подрайон „Северно-черноморско крайбрежие”. На крайморската територия от територията на МИГ са формирани няколко курортни комплекса: района на гр. Бяла, Камчия-Лонгоза, Шкорпиловци – север, Шкорпиловци- село, Шкорпиловци-юг. Въпреки наличието на типични курортни селища на територията, населените места, които са в близост до морето, (особено к.к и село Шкорпиловци), не са засегнати от общата вълна, заляла българското черноморие в последните години на презастрояване и пренасищане с бази (хотели, почивни станции и др. подобни). Изключение от тази тенденция е гр. Бяла, където строителството на хотели/места за настаняване е засилено през последните години, но в същото време в края на 2009г. има значителен брой започнати и недовършени строежи.

Културно и историческо наследство

През различните исторически периоди тези земи са принадлежали на гръцки градове-колонии, местни тракийски владетели, Римската империя, Византия, средновековни български владетели, Османската империя и това слага отпечатък върху археологическите паметници. Тъй като се касае за територии по протежението на важни водни и сухопътни комуникации – Черно море, Виа Понтика /крайбрежният път/ и вътрешни пътища със стратегическо значение, динамиката на етническо развитие също е висока. Това определя и самобитността на местната култура, традиции и обичаи, в които прозират различни

етнорелигиозни влияния, чието опазване и използване е възможно и необходимо с оглед развитието на двете общини.

През 70-те години на 20 век са регистрирани два по-сериозни археологически обекта т.нар. Хемски порти и останките от кр. Св. Атанас в Бяла /неупроучени окончателно/, няколко църкви в гр. Бяла, отделни къщи – архитектурни паметници от местно значение, като поради данни от мониторинг от последните години е трудно да се прецени дали те съществуват.

Общността на територията на МИГ може да използва и възможностите за културни мероприятия и атракции, свързани с особеностите на местния фолклор на т.нар. група на ваяците. Ваяците са етнографска група, първоначално населявала източните области на Стара планина - с. Голица (Гулица, общ. Долни чифлик), с. Козичино (Еркеч, общ. Поморие) и с. Аспарухово (Ченге, общ. Дългопол). Това са села с много стара история, датираща още от основаването на първата българска държава. Самите “ваяци” имат себе си за преки потомци на Аспаруховите българи.

Според регистъра на НИПК на територията на МИГ има общо 23 обекта, които са регистрирани като обекти на културното и историческото наследство – археологически, архитектурни, исторически, строителни. През годините след съставянето на тези списъци, обаче, вероятно някои от тях са загубили качествата си, а други изобщо са изчезнали. Независимо от това, грижата и социализацията на този тип обекти, несъмнено е една възможност за бъдещето на развитието на територията.

Социални услуги

На територията на МИГ има сравнително изградена мрежа от социални, здравни, учебни заведения и места за отдих за населението.

Съществуват центрове/места за отдих, свободно време и спорт – 5 стадиона, спортно възстановителна база с конферентна зала, туристическа хижа “Бункера” и др., спортни площадки за волейбол , баскетбол и хандбал и др. Като цяло материалната база за спорт и туризъм е добре развита, но се нуждае от сериозни инвестиции за ремонт и реконструкции.

Центровете за социални услуги включват домове за грижи за възрастни хора и хора и деца с увреждания (4 броя), домашен социален патронаж , защитено жилище, дневен център за възрастни на пенсионна възраст – гр.Долни чифлик, социална услуга „Домашен помощник”.

На територията на МИГ Долни чифлик и Бяла има 12 детски градини, 12 училища (от тях две СОУ, шест основни училища, две начални училища и две професионални гимназии по селско стопанство и туризъм).

На територията работят общо десет читалища. Ежегодно се организират повече от пет-шест традиционни фестивали и празници. В община Бяла има експонирана етнографска сбирка, която постепенно се обогатява.

Пътища и транспортни връзки

През територията на МИГ Долни Чифлик и Бяла преминава първокласен републикански път I-9 Варна – Бургас, който е част от трансевропейски транспортен коридор. Територията е сравнително близка до динамични градски центрове. Най-близките големи градски центрове са Варна на около 38 км от гр. Долни чифлик и около 54 км от гр. Бяла (или 40 минути) и Бургас на около 76 км. от гр. Бяла (или 1.15 часа) и 94 км. от гр. Долни чифлик. Разстоянието до София е около 450 км (или около 5 часа).

Селата на територията са разположени на сравнително малки разстояния от градовете Долни чифлик и Бяла. Най-отдалеченото населено място (с.Булаир) се намира на 28 км. от град Долни чифлик. Около 90% от населението на селата може да достигне до градовете Долни чифлик и Бяла за не повече от до 15 минути с автомобилен транспорт (Фигура 1).

Фигура 1. Разпределение на населението на селата според време за пътуване до градовете Долни чифлик и Бяла

Най-близкото летище е във Варна което осъществява и международни полети.

В община Долни чифлик общата дължина на изградената пътна мрежа е 113,5 км., от които 13,6 км. – пътища първи клас, 27,5 км. Пътища трети клас и 72,4 км. Пътища четвърти клас. Общинските и местни пътища на територията на Долни Чифлик са общо 15 броя, с дължина 88,2 км . Всичките пътища са с асфалтова настилка, с изключение на четири броя четвъртокласни пътя. На територията на община Бяла са развити автомобилния и водния транспорт. През територията на общината минават три транспортни артерии:

- първокласен път I-9 Варна-Бургас;
- третокласен път III-906 отклонението Дюлино - Бургас
- местен път IV-90609 Дюлино - Попович.

Общата дължина на пътната мрежа в община Долни Чифлик е 51 км. Дължината на първокласните пътища е 17 км или 33,4% от общата дължина. Дължината на

второкласната пътна мрежа е 14 км или 27,4%. Дължината на третокласните пътища е 20 км или 39,2% от общата дължина на пътната мрежа. Въпреки че гъстотата на пътната мрежа в общината 15,1 км на 1000 жители и 294,8 м/км², е благоприятна от средни показатели за страната (съответно 4,4 км/1000 жители и 332,8 км/км²), транспортни услуги м/у населените места в рамките на всяка община не са добре обезпечени. Относително голямата дължина на пътната мрежа се дължи на характера на релефа; По отношение на настилките на пътната мрежа, преобладават асфалтовите малка част от пътищата са с трошенокаменни настилки. В над 70% от територията на МИГ състоянието на пътните настилки и на пътната мрежа е незадоволително.

Водоснабдяване

Всички населени места на територията на Община Долни чифлик са централно водоснабдени с изградени водопроводни мрежи. Населените места в община Долни чифлик са напълно осигурени с необходимите количества вода. Външните водопроводи и водопроводната мрежа са изградени от стари амортизирали тръби, състоянието им е незадоволително. Само малка част от водопроводната мрежа в гр. Долни чифлик е подменена с РЕ тръби- останалите са стари и амортизирани. Характерна за община Долни Чифлик е ниската степен на изграденост на канализационните системи. Те са частично изградени (около 50% в гр. Долни чифлик) и не отговарят на изискванията за опазване на повърхностните и подземни води. Частична канализация има изградена и в с. Гроздьово (около 10-15%). Битовите отпадни води в другите населени места се поемат от септични ями и попивни кладенци. Само в с. Гроздьово е изградена канализационна мрежа по главната улица, която обхваща 1/3 от селото. На територията на общината няма законно функционираща ПСОВ. В град Бяла – старата част е добре обезпечена с ВиК мрежи, в новите райони има проблеми с техническата инфраструктура – положени са само магистрални проводни (магистрален водопровод и магистрален колектор). В града е изграден водопровод 21 350м и канализация - 30203м. Има нови територии, които заради неизградената ВиК инфраструктура са спрели своето развитие. Отпадните води от Бяла се приемат от ПСОВ, която обслужва Бяла и Обзор (намира се на територията на Несебър). До ПСОВ има изградени довеждащи колектори. Всички населени места от община Бяла са водоснабдени с изключение на с. Самотино. Село Дюлино е самостоятелно водоснабдено, а останалите са включени към водоснабдителни групи на съседни общини (в с. Дюлино водопроводната мрежа е с обща дължина 930м, в с. Попович -705м, в Попович има изграден и довеждащ водопровод до селото 3355м.л). Част от изградената мрежа е от остаряла (от поцинковани тръби). Във всички населени места изградените мрежи се нуждаят от обновяване и реконструкция.

Благоустрояване (улици, площади, места за отдих и др)

Уличната мрежа в населените места на територията на МИГ Долни Чифлик и Бяла е изградена, но състоянието ѝ е незадоволително (едва 30% от улиците в гр. Долни

чифлик и 20 % в град Бяла и 10% - в селата са в добро състояние, другите са в лошо състояние и се нуждаят от реконструкция или основен ремонт). До края на 2009г с общински средства е направен основен ремонт на част от улиците в гр. Долни чифлик и на някои улици в следните населени места от общината: с. Пчелник, с. Гроздьово, с. Нова Шипка.

Площади има във всяко населено място с изключение на с.Булаир (общо за територията на Долни Чифлик 16 броя). В задоволителен вид е само площада в гр.Долни чифлик. Зелените площи и площадите в град Бяла са добре поддържани. През активния туристически сезон се монтират допълнително различни временни атракции и съоръжения, които обслужват туристическия поток Парковете и зелените площи в селата като цяло слабо поддържани, с малки изключения - в почти незадоволително състояние.

Пощи, покритие на мобилни оператори, интернет

По отношение на телекомуникациите - територията разполага с добре изградени комуникационни мрежи. На територията работят и трите мобилни оператори, но на места няма покритие. Има интернет услуги, предоставяни от няколко местни интернет доставчика и от БТК. Качеството на предоставяната услуга от местните интернет доставчици обаче не е добро, а и в редица села изцяло липсва достъп до интернет. Населението на общината е сравнително добре телефонизирано.

Енергетика, ел.снабдяване

Състоянието на електроенергийната система в общините Долни чифлик и Бяла е добро. Изградена е ел. мрежа средно и ниско напрежение, гарантираща редовно и качествено ел.захранване на всички абонати: битови и промишлени. На територията на всички населени места има изградено улично осветление, което покрива цялата улична мрежа. Монтираха се енергоспестяващи осветителни тела, които гарантират икономия на ел. енергия при запазване нормалното осветление на улиците. В община Бяла всички населени места са електрифицирани. Състоянието на мрежите и съоръженията е много добро. Електроразпределителното дружество, поддържащо с-мите в района (ЕОН) е изградило нова подстанция, която подава мощности дори на община Обзор. От подмяна се нуждае трафопоста в с.Горица.

Третиране на отпадъци

За ограничаване на замърсяването на почвите на територията на МИГ следва да бъдат закрити, санирани и рекултивирани съществуващите нерегламентирани сметища, да бъдат предприети мерки за недопускане възникването на нови замърсени с участъци места и да се организира правилното съхранение и компостиране на селскостопанските отпадъци. Основният начин за третиране на твърдите битови отпадъци е депонирането. До 2005 г. за целта са използвани 16 селски сметища и 1 общинско депо. Освен тях са съществували множество

нерегламентирани сметища. С въвеждане на системата за събиране на отпадъците за всички населени места се преминава към депонирането им на общинските депа.

2.3 Човешки ресурси

На територията на МИГ се включват всички населени места от Община Долни чифлик и Община Бяла – общо 2 града и 21 села. Общата територия на МИГ е 646,9 кв.км, при средна гъстота на населението 34,58. Общия брой на населението към 31.12.2014 г. е 22 372 души от които 11 278 са жени и 11 094 са мъже. Данни за населението на община Долни чифлик (Таблица №1а), а за община Бяла (Таблица №1б).

В края на 2015 г. 11 от населени места включително и двата града имат население над 500 души. В община Долни чифлик има 4 села-Горен чифлик, Гроздьово, Пчелник и Старо Оряхово - с над 1000 жители. В община Долни чифлик живеят над 85% от жителите на територията на МИГ Долни чифлик и Бяла. В двата града живеят 38.80% от жителите на територията или малко над 1/3. На територията на МИГ все още няма обезлюдени села, но в село Самотино живеят само 2 души. Около 2/3 от населението на общините живеят в селата от територията на МИГ Долни чифлик и Бяла.

Таблица №1а: Население към 31.12.2014 в община Бяла

(Брой)

Показатели	2010	2011	2012	2013	2014
Население - общо	3,650	3,242	3,216	3,266	3,297
мъже	1,832	1,644	1,622	1,659	1,668
жени	1,818	1,586	1,594	1,607	1,629
Под трудоспособна възраст	470	493	500	522	532
мъже	236	256	260	273	280
жени	234	237	240	249	252
В трудоспособна възраст	2,249	1,910	1,897	1,907	1,890
мъже	1,224	1,059	1,048	1,049	1,038
жени	1,025	851	849	858	852
Над трудоспособна възраст	931	827	819	837	875
мъже	372	329	314	337	350
жени	559	498	505	500	525

Таблица №1б: Население към 31.12.2014 в община Долни чифлик

(Брой)

Показатели	2010	2011	2012	2013	2014
Население - общо	19,141	19,292	19,186	19,129	19,075
мъже	9,392	9,551	9,489	9,453	9,426
жени	9,749	9,741	9,697	9,676	9,649
Под трудоспособна възраст	3,790	3,815	3,749	3,742	3,770
мъже	1,879	1,909	1,866	1,877	1,906
жени	1,911	1,906	1,883	1,865	1,864
В трудоспособна възраст	11,605	11,708	11,722	11,698	11,581
мъже	6,069	6,190	6,182	6,142	6,070
жени	5,536	5,518	5,540	5,556	5,511

Над трудоспособна възраст	3,746	3,769	3,715	3,689	3,724
мъже	1,444	1,452	1,441	1,434	1,450
жени	2,302	2,317	2,274	2,255	2,274

Източник: НСИ.

В края на 2015 г. гъстотата на населението на територията на МИГ е 34.38 жители на кв.км. През периода 2009-2015 гъстотата на населението намалява от 35.62 на 34.38 или с над 3%.

През 2011 г., от когато са последните официални данни за етническия състав на населението, етническите турци са около 17% от населението на община Долни чифлик, българите - 57%, и ромите - 9%, за община Бяла съответно етническите турци са около 10%, българите-76% и ромите над 3%.. Данните за ромското население трябва да се интерпретират внимателно, тъй като част от тези, които местното население определя като роми, всъщност се самоопределят като турци или „уста-миллет”. Също така трябва да се вземе под внимание и голямата разлика в населението на двете общини, въпреки че процентно ромите в община Бяла са над 3%, ромското население в община Долни чифлик е почти 4 пъти по-голямо от това в община Бяла.

Отрицателният прираст на населението продължава през 90-те години на 20-ти век и началото на 21 век, като **темпът на спад на населението се увеличава**. Докато през 1992-2001 г. спадът на населението е 1.1% годишно, през 2001-2009 г. той е 1.2% годишно, а през последните пет години на периода достига 2.9% за региона на МИГ Долни чифлик и Бяла.

През периода 2009-2014 населението намалява с 2.9% (Таблица №2). Спадът на населението в селата и градовете Долни чифлик и Бяла не се различават съществено. С това територията се различава от останалите селски райони на България, където през същия период населението в градовете се увеличава, а в селата силно намалява. В същото време трябва да се отбележи, че спадът на населението в селата (-9,1%) е доста под средния за селските райони на България (-15%) и ЕС (-11,3%).

Таблица №2: Динамика на населението на МИГ Долни чифлик и Бяла

(брой)

Територия	2009			2014			Изменение 2009-2014 (%)		
	общо	градове	села	общо	градове	села	общо	градове	села
МИГ Долни чифлик и Бяла	23 045	8 877	14 168	22 372	8 630	13 742	-2,9	-2,8	-3,0

Източник: НСИ.

Трябва да се отбележи, че равнището на изселване, макар и високо, не се различава съществено от средното за селските райони през периода 2000-2009 г. Неблагоприятните изменения в механичния прираст са характерни само за първите 3 години от периода 2010-2014 год. (Таблица №3) през последните години се наблюдава положителен механичен прираст и за двете общини като броя на мъжете и жените е почти равен.

Индикатор	2010	2011	2012	2013	2014
Механичен прираст					
МИГ Долни чифлик и Бяла	-141	-23	-30	79	78
Мъже	-66	-15	-25	45	35

Жени	-85	-8	-5	34	43
------	-----	----	----	----	----

Таблица №3: Механичен прираст на населението на МИГ Долни чифлик и Бяла (брой)

Източник:НСИ.

От средата на 1990-те години демографското развитие на територията на МИГ Долни чифлик и Бяла се характеризира с **отрицателен естествен прираст на населението**. През 2015 г. (Таблица №4) равнището на естествен прираст е отрицателно и е близко до средното за страната и значително по-благоприятно от средното за селските общини в България.

Таблица №4 Естествен прираст на населението на МИГ Долни чифлик и Бяла за 2015 г. (брой)

Индикатор	Живородени			Умрели			Естествен прираст		
	всичко	момчета	момичета	всичко	мъже	жени	всичко	мъже	жени
МИГ Долни чифлик и Бяла	236	122	114	358	190	168	-122	-68	-54

Източник:НСИ.

В края на 2010 г. жителите на възраст 15-65 години на територията на община Бяла са 49%. През 2014 год. са вече 60% (Таблица №5а) което представлява благоприятна тенденция за региона и се дължи най-вече на положителният механичен прираст на населението за последните 2-3 години. В края на 2010 год. жителите на възраст 15-65 години на територията на община Долни чифлик са 51.8%, а през 2014 год. са 53.1% (Таблица №5б). Анализа показва че и в двете общини се наблюдава благоприятна тенденция за увеличаване броя на населението на възраст между 15-65 години.

Таблица № 2а Възрастова структура на населението на община Бяла (%)

Показатели	Мерна единица	2010	2011	2012	2013	2014
Възrastови съотношения						
0 - 14/15 - 64	%	18.4	22.3	23.7	24.1	24.6
65+/15 - 64	%	30.6	32.1	33.2	33.5	35.4
0 - 14, 65+/15 - 64	%	49.0	54.3	56.9	57.6	60.0
65+/0 - 14	%	166.7	144.0	140.4	138.7	143.8
60 - 64/15 - 19	%	165.6	157.9	181.3	216.8	228.6

Източник: НСИ.

Таблица № 3б Възрастова структура на населението на община Долни чифлик (%)

Показатели	Мерна единица	2010	2011	2012	2013	2014
Възrastови съотношения						
0 - 14/15 - 64	%	28.4	27.9	28.1	28.4	28.2
65+/15 - 64	%	23.5	23.2	23.6	24.3	24.9
0 - 14, 65+/15 - 64	%	51.8	51.1	51.7	52.8	53.1
65+/0 - 14	%	82.9	83.2	84.0	85.7	88.4
60 - 64/15 - 19	%	94.7	92.7	100.9	109.2	103.2

Източник: НСИ.

3. Икономическа конкурентноспособност на територията

3.1 Качество на работна сила

Статистически данни за броя, професионалния и образователен статус на работната сила на територията на МИГ няма, тъй като те се събират с извадковото Наблюдение на работната сила на НСИ, а то не е представително на равнище община. Поради това в тази част, анализът се базира само на качествени проучвания и данни от Агенцията за заетостта за квалификацията на безработните.

По данни на Дирекция „Бюро по труда” на територията на община Долни чифлик и Бяла активното население е около 13 378 души по данни към края на 2015 год.

Качеството на работната сила на територията на МИГ е неблагоприятно. Една от основните причини е ниският образователен статус на работната сила. През 2001 г., от когато са последните официални данни за образователния статус на населението, по-малко от половината от хората на възраст от 25 до 64 г имат средно и по-високо от средно образование (45,1%) за община Бяла и едва (29%) за община Долни чифлик , което е значително по по-ниско от средното за селските райони в България (53,6%) и в страните от ЕС-27 (72,3)

През 2011 г. на територията живеят 11 128 души на възраст от 25 до 64 г., които са основно и по-ниско образование. По мнение на анкетираните след 2001 г. образователният статус на работната сила е продължил да се влошава, като положението е особено тревожно в селата, където неграмотността се увеличава. Част от работната сила има много ниски базисни компетенции, като през последните години се увеличава и проблемът с ниската степен на владеене на български език.

Данни за професионална квалификация на работната сила също липсват. Данните на Бюрото по труда за регистрираните безработни показват, че по-голямата част от тях нямат никаква квалификация.

Структурата на безработните е показана в (Таблица №6). Общо за цялата област тя е около 15 %, като по висока е в община Долни чифлик 16.7% към 30.04.2016 г. . Безработните жени са повече от мъжете – 58% от всички безработни. Най-много от безработните са с начално и по-ниско образование. Също така над 80% от безработните са без специална професия. През летните месеци безработицата е по-ниска.

Таблица №6 : Данни за структурата на безработните (източник ДБТ Долни чифлик)

	Общо	Бяла	Долни чифлик
Равнище на безработица в %	15,10 %	13,50%	16,70%
Икономически активни лица в брой	7646	1332	6314
Регистрирани безработни	1233	180	1053
жени	683	109	591
мъже	663	52	437

Възрастова структура			
до 19 години	8	0	8
от 20 до 24 години	48	5	43
от 25 до 29 години	97	17	80
от 30 до 34 години	123	19	104
от 35 до 39 години	126	18	108
от 40 до 44 години	145	24	121
от 45 до 49 години	146	19	128
от 50 до 54 години	170	28	142
над 55 години	369	50	319
Рискови групи			
с намалена работоспособност	99	12	87
Майки с деца до 3 год.	15	1	14
Образователна структура			
с висше образование	49	11	38
със средно образование	544	443	101
в т.ч. със средно професионално образование	405	90	315
с основно образование	178	32	146
с начално и по-ниско образование	462	36	426
Продължително безработни (над 1 година)	380	20	360
Безработни с намалена работоспособност	99	12	87

Икономически активни лица 7646.

Поради тези неблагоприятни тенденции всички проучвания на бизнеса през последните 10 години регистрират проблема за недостиг на квалифицирана работна ръка и специалисти на територията. **Недостиг на квалифицирана работна ръка се превръща в един от най-важните проблеми, които спират притока на инвестиции на територията на МИГ и намаляват стимулите за инвестиции и конкурентоспособността на местните фирми.**

Възпроизводството на работна сила с ниско образование и без квалификация се дължи на преплитането на ред негативни тенденции на територията, сред които са затвореният живот в селата, влошеното качество на образованието, липсата на ефективни и привлекателни за децата извънкласни форми на обучение и образование, бедността на големи групи от населението и липсата на заинтересованост и активно включване на родителите. Ниските доходи и липсата на перспектива водят до постоянна или временна миграция на част от квалифицираните работници. Затова едно от основните предизвикателства на територията е прекъсването на порочния кръг на възпроизводство на работна сила с ниско качество, за което са необходими координираните усилия на всички заинтересовани страни на територията – общинска администрация, бюро по труда, бизнес, неправителствени организации и родители.

3.2 Конкурентноспособност на бизнеса

Селско стопанство

Селското стопанство е основен сектор на местната икономика. На територията има благоприятни условия за земеделие, особено на територията на община Долни чифлик където се забелязва и засилен интерес към възстановяване на традиционното за района овощарство и по специално възстановяването на ябълкови насаждения. През последните години се наблюдава увеличаване на пчелините и то предимно от млади земеделски производители. Изводите са направени на база анкетно проучване на територията на МИГ Долни чифлик и Бяла. Селскостопанският фонд на община Бяла е 6270,9ха и заема около 39% от нейната територия. Годната за обработване земя в общината е почти 6000 ха.

На територията на общината функционират четири земеделски кооперации -две в землището на град Бяла и по една в селата Дюлино и Попович. Основната потребителска кооперация, която развива дейност в землището на град Бяла стопанива над 60% от обработваемата земя в общината. За община Бяла е характерен висок процент на необработваеми земи около 70%. Почти 75% от обработваемата земя в община Бяла се намира в нейната равнинна част и е разположена в землищата на Бяла и Попович.

В община Бяла в структурата на селскостопанската продукция от растениевъдството се откроява лозарството, на което се падат около 30% и зърнопроизводството – с 22 %.От зърнените култури се отглеждат пшеница, ечемик, царевица, слънчоглед, грах и др. Над половината от засетите площи са с есенници, като около 80 % от тях са засети с пшеница. Най-висок процент сред засетите площи през пролетта са пада на слънчогледа – над 75%. Овощните насаждения на територията на община Бяла са под 4 % от площите с трайни насаждения. Преобладават площите със сливови насаждения, но има и неголеми овощни градини с ябълки и праскови. В общината условия за развитие на зеленчукопроизводството има в землищата на Попович и Бяла, поради възможностите за напояване, които осигуряват река Двойница и язовир Господиново. Отглеждането на животни в община Бяла е с ниска ефективност и намалена конкурентноспособност. Поради това отглеждането на животни е предназначено за индивидуално потребление и много малка част от отглежданите животни и получените от тях продукти е с пазарна насоченост. На територията на общината има регистрирани 64 земеделски производители за стопанската 2015/2016

год. 35% от общата площ на Община Долни чифлик е обработваема земя (Таблица №7). Тя представлява 81,9 % от общата площ на земеделските територии (170 080 дка). Най-голям дял в обработваемата земя в общината имат нивите 86 %, следват ливадите и пасищата. Притежателите на земя са сдружени в 2 земеделски кооперации и 4 частни арендатори. Отглеждат се предимно зърнени култури (83 % от обработваемата земя), следвани от техническите култури, зеленчуците и трайните насаждения. Основната зърнена култура е пшеницата (38% или 21261 дка от производството на зърнените култури). Втора по значение е ечемикът (12 % или 6908 дка от площите засяти със зърнени култури), който е в тясна зависимост от броя на животните в общината. Пшеницата и ечемикът присъстват трайно в сеитбооборота, а напоследък са застъпени и нестандартни за общината производства на овес, ръж, тритикале, просо, сорго. Другата основна фуражна култура от значение за продуктивното животновъдство е царевичата. Засетите площи 9383 дка или 17 % от общата обработвана земя. Произведени са 4884,7 тона при среден добив 526 кг/дка.

От маслодайните технически култури в общината най-големи площи заема слънчогледа. Засети 9199 дка или 16 % от общата обработвана земя (Фигура №2). Традиционно за общината е отглеждането на трайни насаждения – ябълки, сливи, праскови, череши, вишни, лозя. Те заемат площ от 1672 дка. В северната част на общината насажденията са преобладаващо овощни, а в южната лозови. Най-голям дял от площите, заети с овощни видове, имат ябълките. Реализацията на продукцията от овощарството е насочена предимно към гр. Варна, малка част към КК "Шкорпиловци" и КК "Камчия".

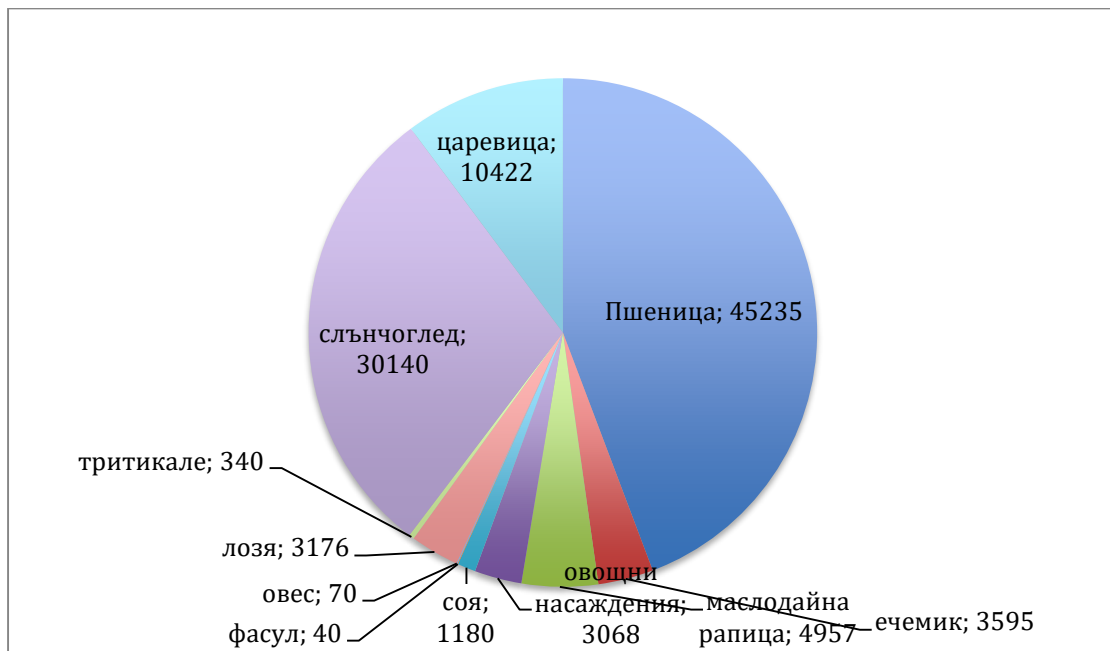
Състоянието на трайните насаждения е все още влошено, нужни са значителни инвестиции за напояване, създаване на нови масиви насаждения и закупуване на нова техника. Зеленчукопроизводството е развито по поречието на р. Камчия и представлява 0,4 % от обработваната земеделска земя. Стимул в развитието на зеленчукопроизводството е близостта до големия консумативен център - гр. Варна и курортните комплекси. В района на с. Голица и Бърдарево се отглежда лавандула. Главният проблем за производителите на плодове и зеленчуци в общината е лошото състояние на напоителната система, което се дължи на липса на финансови средства за възстановяването и поддържането ѝ. Климатичните условия, наличието на пасища и ливади в полупланинската част на общината и фуражното производство създават благоприятни условия за отглеждане на овце, крави, говеда, свине и др. В северната част на територията на общината като водещо се е наложило говедовъдството, следвано от овцевъдството, а в южната – овцевъдството и свиневъдството. Наблюдава се тенденция към увеличаване на общия брой животни във всички стопанства в Общината, обуславящо се от търсенето на вътрешния пазар. В земеделските стопанства се отглеждат: 593 броя говеда, 6 284 броя овце, кози – 2 735 бр. Свинете значително намаляват от 5525 през 2007 г. към края на 2012 г. те са 2 220 броя. При птиците също се забелязва голямо намаление от 19 240 броя на едва малко над 4 000. На сегашния етап интерес се проявява и към подотрасъла пчеларство, като е налице нарастване броя на пчелните семейства. Интересът се очаква още да нараства с оглед механизмите за финансиране на различни програми и инициативи в сферата на пчеларството. Горските територии са 285331 ха, което е 58 % от общата територия на общината. Това обуславя както развитата дърводобивна и дървопреработваща промишленост, така и развитието на ловния туризъм. На територията на общината развива дейност Териториално поделение Държавно ловно стопанство - Горен чифлик.

Таблица №7 Земеделски и горски територии в територията на МИГ Долни чифлик и Бяла

Територия по вид	МИГ-Долни чифлик и Бяла		България
	ха	%	%
Земеделска територия			57.4%
Община Бяла	6270	39.0%	
Община Долни чифлик	17008	35.0%	
Гори и горски територии			33.5%
Община Бяла	8952	55.4%	
Община Долни чифлик	28533	58.0%	

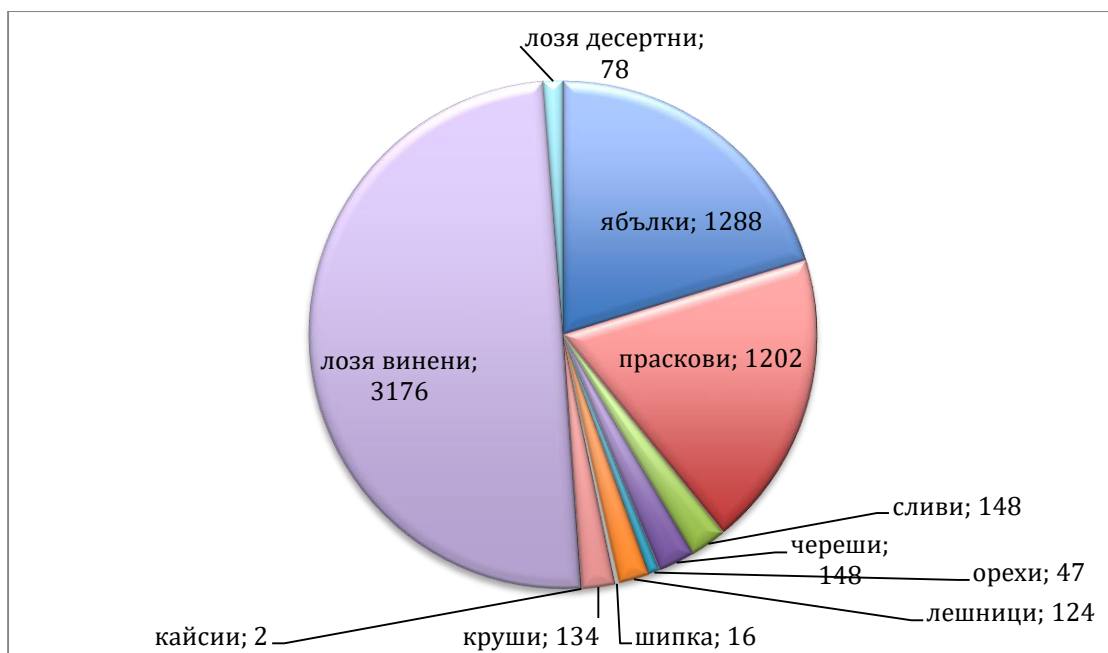
Източник: Общинска служба „Земеделие и гори”, Долни чифлик 2015

Фигура № 2. Разпределение на културите по площи за територията на МИГ Долни чифлик и Бяла

Източник: Общинска служба „Земеделие и гори”, Долни чифлик 2015/16

Фигура № 3. Разпределение на трайните насаждения по площи за територията на МИГ Долни чифлик и Бяла в дка.

Източник: Общинска служба „Земеделие и гори“, Долни чифлик 2015

Броят на земеделските производители регистрирани съгласно Наредба № 3 от 1999 г., за поддържане регистъра на земеделските производител на територията на МИГ Долни чифлик и Бяла е 284 души. По малките стопанства с малък СПО практикуват по-разнообразни производствени модели. За земеделските производители с голям СПО е характерно предимно монокултурно производство.

Ограничените финансови средства, с които разполагат домакинствата на територията на МИГ Долни чифлик и Бяла определят устойчивостта на дребното полупазарно производство, а също и структурата на произвежданите продукти. Ниските доходи ориентират дребните стопанства към производства с нисък пазарен риск и редовни парични постъпления (зърнени култури). Поради ограничените ресурси стопанствата не могат да си позволят инвестиции за развитие на земеделски култури и производства с по-голям риск и съответно с по-голяма норма на възвръщаемост.

Повечето от дребните земеделски стопани от тази група нямат базисно земеделско образование и разчитат главно на практически опит, което също ограничава диверсификацията в нови земеделски култури и производства и влияе негативно върху ефективността на производството, както и за спазването на екологичните норми и стандарти.

Тези стопанства разполагат и с много малко бизнес познания и управленски умения. Планирането е предимно на годишна основа, като се реагира на възникналото пазарно търсене. Пример за това е производството на тикви за семе, което през последните години нараства значително, макар че няма данни за броя на земеделските стопанства, и площите. В същото време обаче, болшинството от интервюираните не знаят, които са крайните потребители на тази продукция, нито какви са прогнозите за нейното търсене или цена. В този смисъл те са крайно зависими от едрите търговци и случайни прекупвачи.

Земеделските стопанства имат достъп до ветеринарна помощ, торове, препарати за растителна защита, но поради липса на средства или разбиране на значението за

ефективността на стопанствата, те не ги използват в достатъчно. Освен това, липсата на достъп до съвети в земеделието води до това, че стопаните са принудени да ползват за подобни съвети главно услугите на доставчиците на механизация, торове и препарати, които според някои от интервюираните са преди всичко в интерес на стоките, които предлагат.

Дребните стопанства продават главно на търговци, които изкупуват продукцията на място. Същото е и със снабдяването с торове и препарати.

Слаба е връзката на земеделието с преработващата промишленост. На територията на общината практически няма модерни преработващи предприятия, а връзката им с производителите в останалите региони е слаба.

Недостатъчна е хоризонтална интеграция и взаимна подкрепа между производителите. На територията има предразсъдъци към обединяването им и няма създадени групи производители.

Освен, че е неефективен, съществуващият модел на дребното земеделско производство е застрашен от увеличаващата се конкуренция на пазарите в ЕС (глобализацията) промяната в структурата на подпомагане на земеделието в България и налагането на стандартите на ЕС за безопасност на храните, здраве и благосъстояние на животните и спазване на екологичните норми.

През последните години се забелязва тенденция на увеличаване на броя на пазарно ориентирани стопанства дребни стопанства, но преходът от производство за задоволяване на собствените нужди към пазарно производство още не е завършил.

Благоприятна тенденция, която се наблюдава през последните години е нарастването на интереса на младите хора към земеделска дейност. Като цяло заетите в земеделието на територията на общината са много по-млади отколкото средното за България.

Освен това земеделските стопани са ориентирани към растеж. Близко половината от половината от интервюираните за нуждите на разработването на настоящия анализ стопанства са направили инвестиции в стопанствата си през последните три години. (при младите фермери до 40 г. този дял е доста по-висок – две трети).

По отношение на бъдещи инвестиции в земеделското стопанство през следващите три години – близо 60% от интервюираните стопанства планират такива инвестиции, като дялът на младите такива до 40 г. е доста по-голям – близо 80%.

Много висок процент от интервюираните земеделски производители проявяват интерес към кандидатстване по СВОМР. Средно във извадката близо 60% биха кандидатствали, като при младите земеделски производители под 40 г. този процент е дори по-висок близо 80%. Заслужава да се отбележи, че само в извадката от 30 земеделски производители размерът на инвестициите, с които те биха кандидатствали по СВОМР е малко над 1 400 000 лв. (Таблица №8). Около една трета от проявяващите интерес за кандидатстване с проекти по СМР биха търсили подпомагане за малки инвестиционни проекти от 10 до 50 хил.лв. 1/3 от 50 до 100 хил. и над 1/3 биха кандидатствали с проекти над 100 хил.

Таблица №8 Земеделски стопанства, които проявяват интерес за кандидатстване по СВОМР по възраст и размер на инвестицията

Размер на инвестицията	под 40 г.		над 40 г.		Общо	
	брой	хил. лв.	брой	хил. лв.	брой	хил. лв.
от 10 до 49 хил.лв.	4	120 000	2	98 000	5	118 000

от 50 до 99 хил.лв.	2	140 000	5	400 000	7	540 000
над 100 хил.лв.	1	150 000	5	150 000	8	750 000
Не биха кандидатствали	3		6		9	
Общо	10	410 000	18	648 000	29	1 408 000

Източник: Анкетиране на Земеделски производители

Много висок дял от интервюираните искат да кандидатстват с проекти за трайни насаждения (27%). По мнението на специалистите, на територията има условия за разнообразяване към култури с по-висока добавена стойност като трайни насаждения за които е имало в миналото и традиции. Има и възможности за насърчаване на развитието на органично земеделие, което е особено подходящо в защитените зони по НАТУРА 2000. Територията на община бяла изцяло попада в защитените зони.

Трябва да се отбележи обаче, че диверсификацията към култури с по-висока добавена стойност, каквато е отглеждането на ябълки, череши и ягодоплодни изисква обединени усилия и натрупване на достатъчна критична маса производители. Успешният преход от традиционните култури към нови перспективни продукти е свързан със сериозна подготвителна работа. Необходимо е да се проведат предпроектни проучвания да се изберат правилните за района сортове, да се създадат група производители, което ще повиши ефективността на производството и предлагането, както и ще осигури достатъчен обем продукция, която да представлява интерес за търговци и преработватели.

Анализа и резултатите от проведените анкети и фокус групи показва че трябва да се повиши конкурентоспособността на земеделието на територията на МИГ Долни чифлик и Бяла като целите са да се реструктурират и развият на наличните материални мощности в стопанствата, насърчаване въвеждането на нови технологии в производството и модернизация на физическия капитал, опазване на компонентите на околната среда, спазване стандартите на Европейския съюз (ЕС) и подобряване на условията в земеделските стопанства, насърчаване на сътрудничеството между земеделските стопани. Подобряване на цялостната дейност, икономическата ефективност и конкурентоспособността на предприятия от хранително-преработвателната промишленост чрез по-добро използване на факторите за производство, въвеждане на нови продукти, процеси и технологии, включително къси вериги на доставка, подобряване на качеството и безопасността на храните и тяхната проследяемост, постигане на съответствие със стандартите на Европейския съюз (ЕС), подобряване опазването на околната среда.

Неземеделски сектор

Развитието на икономика на територията на МИГ Долни чифлик и Бяла е благоприятно повлияно от близостта на областния административен център – Варна, геостратегическото месторазположение, достъп до комуникации, образователни институции и отличната транспортна обезпеченост.

Природните и географските дадености, както и придобивания с десетилетия професионален опит на населението в този район предопределят и икономическото развитие в региона. Ето защо, в Долни чифлик предимно се развива селското,

горското и рибното стопанство, търговията, дърводобивната и дървопреработвателната промишленост, а на територията на община Бяла хотелиерството, ресторантьорството, селско и горско стопанство, строителство и операциите с недвижими имоти имат водеща роля.

Икономическото развитие на територията, независимо от световната икономическа криза през последните години се характеризира с позитивен ръст. Нарастването на общия обем от предприятия и техните приходи от обичайна дейност, нетните приходи от продажби сочат, колкото и да е минимален – икономически растеж.

Броят на предприятията в община Долни чифлик за периода 2007 – 2012 г. нарастват общо с 108. По официални статистически данни броят на предприятията през 2012 г. е 467. Приходите от обичайна дейност за същия период също нарастват от 41 302 хил. лв. на 79 703 хил. лв.

Предприятията в сектор „Селско, горско и рибно стопанство” нарастват от 30 на 101 броя. Тук се отчита съответно и ръст на приходите от обичайна дейност с 19 047 хил.лв.

Световната икономическа криза, поради свитите пазари е повлияла негативно на фирмите в секторите „Преработваща промишленост”. От 47 те намаляват на 34, но запазват стойностите си от обичайна дейност и нетните приходи.

Дружествата в сектор „Строителство” почти запазват своя брой през целия изследван период, но драстично се намаляват приходите им – от 2 669 хил. лв. на 269 хил. лв. Най-голям относителен дял имат фирмите, работещи в областта на „Търговията, ремонт на автомобили и мотоциклети” – 43,5 % от всички предприятия на територията на община Долни чифлик. Те също нарастват от 182 на 203 и отчитат ръст от 18 766 хил. лв.

Това основно се дължи на туристическия сезон и покупателната способност на туристите.

Фирмите от сектор „Хотелиерство и ресторантьорство” се увеличават със 7, съответно и в приходите има ръст от 451 хил. лв.

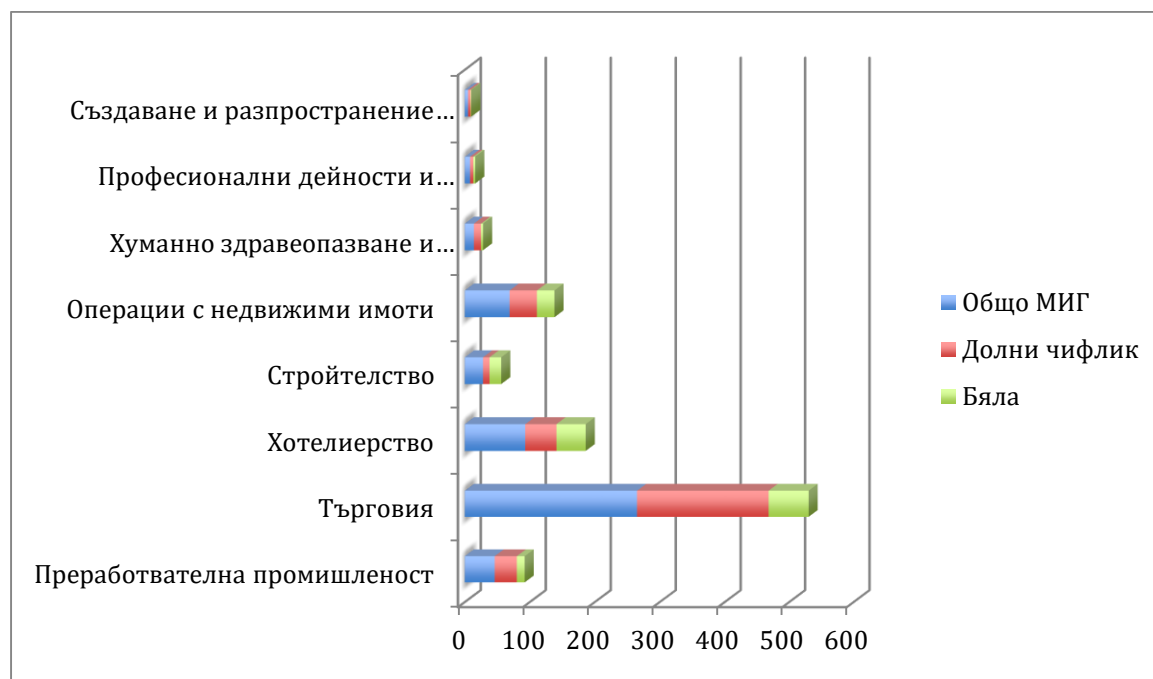
През 2009 и 2010 г. се забелязва спад в „Операциите с недвижими имоти”, предимно в приходната част. Прави впечатление обаче, че независимо от икономическата криза дружествата, през последните две години увеличават своя дял.

Броя на предприятията в община Бяла през 2012 год. е 206 като най-голям дял имат предприятията от сектор търговия; ремонт на автомобили и мотоциклети с 62 предприятия (Фиг.№5). Отрасълт е ориентиран предимно към задоволяване потребностите на постоянното население на общината. Поради свиващото се вътрешно потребление и търсене той изживява определени трудности. Отрицателно влияние оказват също намалената платежоспособност на българските туристи и потенциал за развитието му - особено на услугите, насочени към туристическия сектор, при условие, че туризмът като цяло постигне ускорено развитие. Съществуват възможности за увеличено предлагане на изделия на занаятчийството и произведения на изкуството. Търговия; ремонт на автомобили и мотоциклети е важна дейност от гледна точка на самонаемането. По другите показатели нейното значение за икономиката е сравнително малко. Дейността не осигурява добри работни места, за стартиране и развитие на бизнес не са необходими големи инвестиции в сравнение с повечето икономически дейности, може да бъде подпомогната косвено – чрез развитие на селски и еко туризъм и увеличаване на клиентите на територията, чрез включване в къси вериги. Сектор хотелиерство и ресторантьорство е с 45 предприятия. Туризмът

е водещ отрасъл на икономиката на община Бяла. Общината разполага с атрактивни природни ресурси и са създадени благоприятни условия за развитие на морски летен рекреационен туризъм и съпътстващите го дейности. Община Бяла има достатъчна за развитието на туризма брегова и плажна ивица, което дава възможност за почивка и за практикуване на водни спортове. Значителните горски масиви в района допринасят за превръщането му в привлекателен курортен център. Добрите транспортни връзки с околните населени места и с Варна го правят достъпно и желано място за почивка. Опазването на природните ресурси особено горските масиви допринасят за популяризиране на територията като екологично чист район с 99.9 % от територията попадаща в Натура 2000. По малко развит е сектора във вътрешността на територията на МИГ Долни чифлик и Бяла, по специално на територията на община Долни чифлик. Могат да се подкрепят дейности за предлагане на интегриран селски, еко и ловен туризъм. По този начин ще бъде разработен потенциала на територията и ще бъде валоризирано природното и културното наследство.

В сектор операции с недвижими имоти 42 предприятия, а строителството е представено от 18 предприятия. Преработвателните предприятия са много малко на брой за 2102 год. те са 12 броя. Тази икономическа дейност е с потенциал за създаване на повече и по-добри работни места, затова трябва да бъде подкрепена – чрез инвестиции в предприятията. От особена важност е подкрепата за предприятията в Хранително вкусовата промишленост с оглед на тяхната роля за създаване на добавена стойност чрез суровини от земеделието на територията.

Фигура № 5. Разпределение на неземеделските предприятия на територията на МИГ Долни чифлик и Бяла.

Неземеделските фирми на територията са предимно микро и малки. През 2014 г. 93% от неземеделските фирми са микро-предприятия с персонал до 9 души, малките с персонал от 10 до 49 души са 6%, а средните са 1% (Фигура № 6).

Фигура №6 Структура на неземеделските предприятия на територията (2012)

Източник: НСИ.

Малките, средните и големите фирми са изключително малко като брой и дял. На територията на МИГ Долни чифлик и Бяла на практика не функционират големи фирми.

4. Местна идентичност, природно-историческо наследство, и потенциал за развитие на туризма

Туризмът има голямо значение за територията на МИГ като цяло. И двете общини, попадащи в територията на МИГ, разполагат със съхранена природна среда и богато биологично разнообразие и културно-историческо наследство.

Пясъчно-плажната ивица при устието на р. Камчия и р. Фьндаклийска е най-дългата на българското черноморско крайбрежие. Климатът е благоприятен умереноконтинентален със средна годишна температура в диапазона от 11-12.5 градуса, като намаляват от морето в посока към вътрешността на района, подходящ както за развитието на селско стопанство така и на туризма. Природната среда, съчетаваща планински и полупланински релеф, морски бряг и минерални извори е разнообразна и привлекателна за комбиниране на различен вид туризъм. Районът е част от туристическия подрайон „Северно-черноморско крайбрежие”. На крайморската територия от територията на МИГ са формирани няколко курортни комплекса: района на гр. Бяла, Камчия-Лонгоза, Шкорпиловци – север, Шкорпиловци- село, Шкорпиловци-юг. Въпреки наличието на типични курортни селища на територията, населените места, които са в близост до морето, (особено к.к и село Шкорпиловци), не са засегнати от общата вълна, заляла българското черноморие в последните години на презастрояване и пренасищане с бази (хотели, почивни станции и др. подобни). Изключение от тази тенденция е гр. Бяла, където

строителството на хотели/места за настаняване е засилено през последните години, но в същото време в края на 2009г. има значителен брой започнати и недовършени строежи.

Културно и историческо наследство

През различните исторически периоди тези земи са принадлежали на гръцки градове-колонии, местни тракийски владетели, Римската империя, Византия, средновековни български владетели, Османската империя и това слага отпечатък върху археологическите паметници. Тъй като се касае за територии по протежението на важни водни и сухопътни комуникации – Черно море, Виа Понтика /крайбрежният път/ и вътрешни пътища със стратегическо значение, динамиката на етническо развитие също е висока. Това определя и самобитността на местната култура, традиции и обичаи, в които прозират различни етнорелигиозни влияния, чието опазване и използване е възможно и необходимо с оглед развитието на двете общини.

През 70-те години на 20 век са регистрирани два по-сериозни археологически обекта т.нар. Хемски порти и останките от кр. Св. Атанас в Бяла /неупрочени окончателно/, няколко църкви в гр. Бяла, отделни къщи – архитектурни паметници от местно значение, като поради данни от мониторинг от последните години е трудно да се прецени дали те съществуват.

Активно проучване на Хемските порти е проведено през есента на 2005 г. бе финансирано от Националния археологически институт с музей (НАИМ) при БАН. Шкорпил описва Хемската порта като едно «яко съоръжение». Запазените и незадоволително проучени останки от римско-византийския лимес – граница могат да се превърнат в цялостен туристически комплекс от консервирани археологически обекти, свързани с туристически и еко пътеки и други тематично оформени зони, които да обединяват историята и природната среда

Общността на територията на МИГ може да използва и възможностите за културни мероприятия и атракции, свързани с особеностите на местния фолклор на т.нар. група на ваяците. Ваяците са етнографска група, първоначално населявала източните области на Стара планина - с. Голица (Гулица, общ. Долни чифлик), с. Козичино (Еркеч, общ. Поморие) и с. Аспарухово (Ченге, общ. Дългопол). Това са села с много стара история, датираща още от основаването на първата българска държава. Самите “ваяци” имат себе си за преки потомци на Аспаруховите българи.

Според регистъра на НИПК на територията на МИГ има общо 23 обекта, които са регистрирани като обекти на културното и историческото наследство – археологически, архитектурни, исторически, строителни. През годините след съставянето на тези списъци, обаче, вероятно някои от тях са загубили качествата си, а други изобщо са изчезнали. Независимо от това, грижата и социализацията на този тип обекти, несъмнено е една възможност за бъдещето на развитието на територията. Пример за подобряване на туристическото предлагане и развитие на конкурентноспособна културно-историческа атракция е античното селище и късноантична крепост разположена на нос „Свети Атанас”, на територията на Община Бяла. От откриването си привлича значителен брой посетители и по този начин увеличава брутния вътрешен продукт създаден за икономиката на района от туризма. Античното селище и късноантична крепост на нос ”Свети Атанас”, която представлява комплекс от три сгради с различна функционална характеристика –

баптистерий, винарна и базилика е културно-историческа забележителност, способна да привлече значителен брой посетители не само през активния летен сезон, а и извън него.

5. Социална-конкурентно способност на територията

5.1 Обща оценка на средата за живот на територията

Таблица №9 Мнение на ключовите субекти на територията на МИГ Долни чифлик и Бяла за отделни аспекти на качеството на живот (% от интервюираните)

Показател	Доволен	Нито доволен, нито недоволен	Недоволен
Качество на природната среда	85	10	5
Чистота и привлекателност на населените места	53	32	12
Достъп и качество на детските градини и ясли	50	34	13
Междуетнически отношения	46	39	15
Условия за бизнес в общината	29	46	25
Качество на образованието в общината	40	28	32
Равнище на бедност в общината	19	38	39
Достъп до канализация	15	39	46
Услуги и качество на услугите за свободното време и отдиха на младежите	23	39	38
Състояние на уличната мрежа	16	35	49
Условия за спорт и отдих	16	31	50
Състояние на водоснабдяване	21	23	53
Състояние на общинските пътища	12	31	53
Разнообразие и качество на културните дейности	24	21	54
Обществен транспорт	16	28	56
Обществена безопасност и ред	20	28	50
Достъп и качество на здравните услуги	12	26	60
Услуги и качество на живот на възрастните хора	18	31	51
Качество на работните места (доходи, условия на труд) и наличие на работни места	24	38	38

Източник: Прочуване на ключови субекти в общината 2016.

Най-негативно е оценено количеството и качеството на работните места, качеството на живот на възрастните хора и социално слабите, достъпа и качеството на здравните услуги.

5.2 Бедност и социална изолация

Всички национални изследвания на бедността показват, че на територията на МИГ-Долни чифлик и Бяла делът на бедните и дълбочината на бедността са по-високи от

средните в страната¹. Бедността е един от проблемите, които анкетираните жители най-често посочват, като характеристика на територията.

Проучването на селата проведено през 2011 г. показва, че в 4 села над 50% от населението живее по-бедно от средното за общината, а в други 9 селата това се отнася за 10% до 49% от населението. В селата между от 2% до 8% от домакинствата нямат хладилник, и от 2% до 5% от домакинствата нямат телевизор

Причините за бедността се дължат на високата безработица, големия дял на заетите в непазарни и полупазарни земеделски стопанства и ниските доходи в останалите сектори на икономиката.

Проучването на селата проведено през 2011 г. показва, че за около 35% от домакинствата в селата земеделието е единствен източник на доходи.

Подпомагането на семейния бюджет е чрез производство на селскостопанска продукция. В този смисъл за доста голям брой жители на общината основните доходи са непарични, което създава ниско търсене на стоки и услуги - населението купува само това, което не може да се произведе, което влошава качеството на живота.

Голям дял от домакинствата разчитат главно на парични доходи на работещите извън общината – в други общини в България и чужбина. В селата близо 20% от домакинствата разчитат главно на заетостта на членове на тяхното домакинство, работещи извън общината.

В общината има доста хора с увреждания, включително и деца, които са най-застрашени от социална изолация. Има и голям брой пенсионери, като значителна част от тях по инвалидност. Всички те не са в състояние сами да организират и задоволят своите жизнени потребности. В община Долни чифлик функционира социална услуга Домашен социален патронаж, която отчасти задоволява нуждите на рисковата група и към момента тя обслужва около 160 клиенти.

Сред социалните групи най-застрашени от социална изолация са ромите. Семействата в неравностойно социално положение са предимно от ромски произход – голяма част от тях са с един родител, или многодетни. Техните проблеми са свързани с ниските доходи, безработицата и липсата на възможности за работа, лошите битови условия на живот, влошеният психо-социален климат и криминогенна среда на живот, ниското образование, влошеният здравен статус и ниската здравна култура. Поради факта, че по-голямата част от ромите нямат постоянни източници на доходи, влошените взаимоотношения и трудните условия на живот рефлектират най-вече върху децата – непосещаване на училище, институционализирането им или проява на девиантно поведение. Голям процент от децата са принудени да работят, а в някои случаи – да просят и да крадат. За тези, които живеят в селата, дори и да имат желание да изпратят децата в средно училище, няма осигурен публичен транспорт и това води до отпадането им от училище.

Не са решени важни социални и инфраструктурни проблеми в ромските квартали на територията на МИГ Долни чифлик и Бяла. Причина за това са както липсата на бюджетни средства за капиталови вложения така и структурирана местна социална

¹ НСИ, България: Предизвикателствата на бедността, 2005; World Bank, Poverty in Bulgaria Survey 2011

политика към ромското население, включваща различни по вид социални услуги за тяхната подкрепа.

Предоставяните в момента услуги за тях са свързани с отпускането на социални помощи от Дирекция "Социално подпомагане", които са крайно недостатъчни и често не стигат до самите деца. През последните години броят на тези семейства е относително постоянен (около 410), което показва, че предоставянето на универсални помощи не е достатъчно, за да се решат техните проблеми. Необходимо е предоставянето на целеви социални услуги, адекватни на нуждите на тези уязвими групи.

Социален капитал

На територията на МИГ Долни чифлик и Бяла функционират 25 неправителствени организации, от които 5 за развитие на предприемачеството и подкрепа на бизнеса, 4 за социални услуги, 4 за младежки дейности, 5 училищни настоятелства, 5 спортни клуба, 2 за популяризиране на културното наследство. Те са изразители на волята на гражданите, бизнеса и маргинализираните социални групи. През последните години неправителствените организации натрупаха капацитет и ресурси и се утвърдиха като активна страна в подкрепа на различни целеви групи, решаване на местни проблеми и привличане на инвестиции в общината.

Съществен проблем обаче е, че досега организациите осъществяват отделни проекти, които макар полезни за целевите групи са изолирани и не са насочени към синергия, и постигане на промяна на територията като цяло.

Благоприятно е, че в жителите на територията има готовност за действие. Те проявяват интерес към включване в дейности на неправителствени организации каквато е и МИГ. Те са готови да действат, готови са към промяна, ако ползата им бъде представена ясно, готови са да се обединяват, ако това се основава на поемането на ясни ангажименти. В момента трудно се организират, тъй като доста дълго е говорено, но не е имало действия за изпълнение на поетите ангажименти или въобще не са следвали никакви действия. На територията се наблюдава разочарование от говоренето и инфлация на стратегиите. Хората не желаят повече да вложат усилия за участие в обсъждания, ако не са сигурни, че ще се поемат ангажименти, ще се създаде организация за изпълнение на поетите ангажименти – с определени срокове и ясни количествени показатели за успех.

От съществена важност е да се разшири кръга на включените в живота на общността хора, като се вдъхне самочувствие, изгради се капацитет и се насърчи участието на по-широк кръг от хора. Сегашната степен на сътрудничество между общината, бизнеса и неправителствения сектор се разглежда като незадоволителна от 95% от интервюираните. Не трябва да се пренебрегват и малцинствените групи, особен интерес към дейностите на неправителствените организации се наблюдава от ромите живеещи в община Долни чифлик.

Мнение на жителите на територията за приоритетите на СВОМР

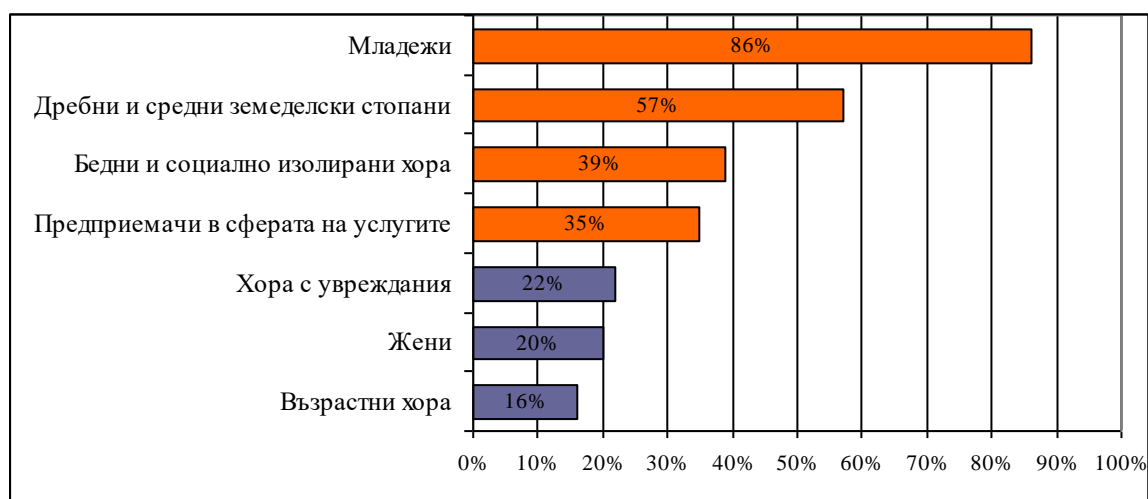
Анкетираните ключови фигури в общината почти единодушно определят младежите като основна целева група на стратегията (Фигура №7). В това отношение няма съществени различия по пол, образование, възраст и етническа група. Всички групи поставят на първо място сред приоритетите младежите, като

средният процент е 87%, но достига 92% при анкетираните с висше образование, 100% при анкетираните на възраст над 55 г. и ромите.

На второ място 57% от анкетираните са посочени дребните и средни земеделски стопани, което още веднъж отразява значението, което местните жители отделят на пълното използване на ресурсите за развитие на земеделието. Всички социални групи са поставили на второ място земеделските стопани като приоритет, но при се наблюдават различия в тежестта на този приоритет. Така, например 65% от мъжете и 52% от жените поставят на второ място земеделските стопани. Процентът на младежите на възраст до 40 г., които поставят на второ място земеделските стопанства е по-висок от средния – 64%, и спада до 46% при хората на възраст от 46-до 55 г.

На трето и четвърто място със значително по-малък дял се поставят бедните и социално-изолирани хора и предприемачите в сферата на услугите.

Фигура №7 Приоритетни целеви групи

Източник: Проучване на ключови субекти в общината 2016.

По отношение на приоритетите за местно икономическо развитие анкетираните са единодушни в отговорите си. Почти всички, независимо от възрастта и образованието си поставят на първо място насърчаването на предприемачеството сред младежите. Развитието на земеделието и туризма се поставят съответно на второ (средно 43% от анкетираните) и трето място (36% от анкетираните).

По-високо образованите на възраст от 46 години нагоре поставят акцента върху туризма.

Високият приоритет даден на развитието на предприемачески умения на младите единодушно посочен от 44% средно от всички анкетираните показва голямото значение и загриженост на жителите на територията, които се отделят на ангажиране на младите и инициативни хора.

Почти една трета от анкетираните осъзнават проблема с квалификацията на работната сила като пречка за конкурентното икономическото развитие на територията.

Таблица №10 Мнение на анкетиранияте за приоритетите в областта на икономическото развитие (% от отговорите)

Приоритет	Общо	Пол:		Възраст:				Образование:	
		Мъж	Жена	18-35 г.	36-45 г.	46-55 г.	56+ г.	Средно	Висше
Насърчаване на предприемачески активност на младежите	44	45	45	40	46	42	50	36	48
Развитие на устойчив туризъм	43	45	43	32	36	62	50	39	45
Подпомагане на земеделските стопани за развитие на нови земеделски култури и внедряване на нови технологии	36	40	32	40	33	42	13	36	35
Насърчаване на неземеделски производства /създаване на работни места извън земеделието	35	38	32	24	38	38	38	36	34
Повишаване на квалификацията на работната сила	31	20	38	36	33	19	38	21	35
Подобряване на достъпа до пазарите на бизнеса	27	28	29	36	28	27	-	27	28
Повишаване на знанията и уменията на земеделските стопани за внедряване на нови продукти и технологии, развитие на нови пазари	26	30	25	32	31	15	25	36	22
Насърчаване на предприемаческата активност на жените	22	20	23	24	23	12	38	24	20
Повишаване на пригодността за заетост на безработните и групите в неравностойно положение	16	13	20	20	13	19	13	18	15
Подпомагане на земеделските стопани за развитие неземеделски дейности	9	15	5	8	10	12	-	15	6

Източник: Проучване на ключови субекти 2016.

Голямото значение, което жителите на територията отделят на младежите е видно и от отговорите на въпроса за приоритетите в областта на социалното развитие. Подобряване на качеството и достъпността на услугите за свободното време на децата и младежите е поставено на първо място от повече от половината от анкетиранияте (53%). Като сред възрастовите групи над 46 години – този процент достига 75% за жителите над 55 годишна възраст и 62% на възраст от 46-55 години.

Подобряването на здравните услуги и качеството на живот на бедните и заплашените от социална изолация се поставят на второ и трето място с 43% и 42% съответно. Интересно е да се отбележи, че за подобряването на качеството на социалните услуги една трета от жителите на територията свързват с интензифициране на партньорството между общината, бизнеса и неправителствения сектор, което е и сред основните принципи на подхода ЛИДЕР.

Таблица №11 Мнение на анкетиранияте за приоритетите в областта на социалното развитие (% от отговорите)

Приоритет	Общо	Пол:		Възраст:				Образование:	
		Мъж	Жена	18-35 г.	36-45 г.	46-55 г.	56+ г.	Средно	Висше
Подобряване на качеството и достъпността на услугите за свободното време на децата и младежите	53	50	57	52	44	62	75	52	54
Подобряване на достъпа до здравни услуги	43	40	46	60	41	38	25	45	43
Подобряване на качеството на живот на бедните хора в общината	42	43	39	52	33	42	38	45	38
Повишаване на качеството и	34	40	30	28	49	27	13	33	35

Стратегия за ВОМР на МИГ Долни чифлик и Бяла

Приоритет	Общо	Пол:		Възраст:				Образование:	
		Мъж	Жена	18-35 г.	36-45 г.	46-55 г.	56+ г.	Средно	Висше
достъпността на образованието									
Повишаване на сътрудничеството между общината, бизнеса и неправителствения сектор при планиране и прилагане на социалните дейности	33	30	38	24	44	35	13	30	35
Подобряване на качеството и достъпността на услугите и инфраструктурата за отдих и спорт	31	33	29	44	28	19	25	24	32
Подобряване културните дейности	27	20	32	16	28	31	38	30	25
Осигуряване на качествени услуги и програми за възрастните хора	19	25	16	12	15	35	13	30	14
Интеграция на малцинствените групи в общината	7	13	4	-	13	8	-	6	8
Подобряване на достъпността на услуги за образование и професионалната квалификация на възрастни	5	8	4	8	5	-	13	-	8

Източник: Проучване на ключови субекти на територията на МИГ Долни чифлик и Бяла 2016.

Около две трети от анкетираните поставят като приоритет с еднаква значимост:

- Опазването и развитието на зелените площи и зони
- Подобряването на облика и привлекателността на населените места се определя като основен приоритет от почти равен процент от анкетираните.

На трето място по значение анкетираните поставят насърчаването на обществената ангажираност за опазване на околната среда и биоразнообразието.

Таблица №12 Мнение на анкетиранияте за приоритетите в областта на околната среда (% от отговорите)

Приоритет	Общо	Пол:		Възраст:				Образование:	
		Мъж	Жена	18-35 г.	36-45 г.	46-55 г.	56+ г.	Средно	Висше
Опазване и развитие на зелените площи и зони	67	70	70	72	67	69	63	76	65
Подобряване на облика и привлекателността на населените места	65	63	70	64	62	81	50	70	65
Насърчаване на обществената ангажираност за опазване на околната среда и биоразнообразието в общината	48	43	55	36	46	62	63	52	48
Премахване/предотвратяване на нерагламентирани сметища, разделно събиране на отпадъците	32	48	21	28	36	31	38	30	34
Използване на възобновими източници на енергия /програми за икономия на енергия	29	28	32	40	26	27	25	21	34
Опазване на качеството на водите	23	20	27	28	28	12	25	33	18
Опазване на биоразнообразието	9	10	9	12	15	-	-	6	11
Опазване на качеството на почвите	7	10	5	8	13	-	-	-	11

Източник: Прочуване на ключови субекти 2016.

7. Анализ на силните и слаби страни, възможностите и заплахите и анализ на проблемите

Анализ на проблемите

Хората, живеещи на територията на МИГ Долни Чифлик и Бяла определят като най-съществен проблем **високото ниво на безработицата**.

Ето как изброяват и дефинират те списъка от „проблеми“:

- високо ниво на безработица;
- ниски доходи на населението от територията;
- немалка част от земеделската земя на територията не се обработва ефективно, неразвита инфраструктура, незадоволително състояние на изградената основна техническа инфраструктура (канализация, пътища, улици, сгради за предоставяне на обществени услуги);
- недобре обезпечени транспортни услуги м/у населените места в рамките на всяка община;
- липса на пазари за произведената продукция (земеделие, животновъдство);
- липса на квалифицирана работна ръка;
- средствата от проектите, които се изпълняват по различни програми не са достатъчно;
- липса на мотивация за хората;
- Поминъкът на хората от района е свързан основно с морския туризъм, който е твърде кратък (едва 2 месеца);
- Почти напълно разрушена напоителна инфраструктура, там където е останала и може да се ползва – твърде висока цена за услугата (ползване на вода за напояване);
- неразвита туристическа инфраструктура, изоставане в обновяването на типично туристическите дестинации, основно поради проблеми със собствеността на имотите;
- Спирането на ЖП транспорта в Долни Чифлик;
- Все повече се свива животновъдството в района, силно намалява и отглеждането на традиционни местни породи (източнобалканска свиня).
- Малко са площите с традиционите за миналото ябълкови овощни насаждения;

Наистина, това са негативните тенденции, които се установяват в резултат на прегледа на информацията. Но ако се анализират тези проблеми, става ясно, че те са взаимно свързани и в повечето случаи връзката е причинно-следствена.

Анализът ни позволява да потърсим корените на това явление (безработицата, идентифицирана като централен проблем). Причините и предпоставките за него се виждат в намаляващото темпо на инвестиции в основните отрасли на района, спиране на производства или отказ от управление на земеделски земи.

Инвестициите само в сферата на туризма са с позитивна тенденция и то за едната община. Причините пък за намалелите инвестиции са в неадекватното оползотворяване на реалните и потенциалните ресурси на района, липсата на директен достъп до пазари и недостатъчния капацитет на икономическите субекти (търговски дружества и земеделски производители) да приведат своите бизнеси в съответствие с реалната ситуация. Като обща предпоставка за тази ситуация се добавя и цялостното състояние на средата в района на МИГ Долни чифлик и Бяла – инфраструктура, социални услуги, благоустрояване на населените места и др.

В анализа на по-ниските нива на дървото на проблемите се идентифицират пропуските при идентифициране на потенциалните ресурси на територията за привличане на инвестиции. Те са главно неусвоените природни и културни ресурси на района, както и потенциала на опита и физическите ресурси за развитие на традиционни в миналото отрасли на земеделие.

Именно този анализ на проблемите подсказва и води до иновативните решения на МИГ Долни чифлик и Бяла в сърцевината на своята стратегия да поставят създаването на капацитет за устойчиво усвояване на неизползвани до сега ресурси, за икономически растеж на територията, подобряване качеството на живот и оползотворяване на собствения потенциал.

В рамките на подобряване на капацитета на местната общност се включват решения и стратегии, свързани не само с директните интервенции на нивото на икономическите инициативи (за земеделски производители и търговски дружества), но и подобряване на цялостния облик и условия на живот в населените места на територията, което не само ще допринесе за привлекателността на територията за хората, които имат желание и намерение да живеят на това място, но и ще създават общи условия за развитието на единия от двата ключови перспективни отрасъла за територията туризма. Освен това, именно усвояването на неизползваните ресурси, особено богатството на природното, културното и историческото наследство ще осигури предпоставки за осигуряване на нови атракции за развитието на туризма.

Така анализ на проблемите и търсенето на ответни решения за преодоляване на причините и корените на проблемите насочва и към стратегическите решения и мерки, които са в основата на СВОМР на МИГ Долни чифлик и Бяла.

Дърво на проблемите

6. Анализ на силните и слаби страни, възможностите и заплахите и анализ на проблемите

Силни страни	Слаби страни
<p style="text-align: center;"><i>Вътрешни фактори</i></p> <ul style="list-style-type: none"> - Физико-географските характеристики на района са много благоприятни - Наличие на МИГ с широко представителство на всички заинтересовани страни от района - Наличен опит в сферата на земеделието – овощарство, лозарство, зеленчукопроизводство, пчеларство; - Наличен опит и традиции в сферата на туризма; - Съхранени природно, културно и историческо наследство; - Стаблен прираст на населението (няма обезлюдяване); - Позитивна възрастова структура; - Като цяло съществуваща инфраструктура - Известен опит при изпълнение на проекти по ПРСР и по оперативните програми; 	<p style="text-align: center;"><i>Вътрешни фактори</i></p> <ul style="list-style-type: none"> - Недостатъчен капацитет за приемане на стъпки за активно разширяване на икономическите дейности в района; - Липса на финансов капацитет за нови инвестиции; - Кратък туристически сезон, основаващ се само на морето като туристическа атракция; - Недостатъчно качество на социалната инфраструктура – всичко е остаряло; - Недостатъчно качество на техническата инфраструктура; - Загуба на традициите и приемствеността в сферата на земеделието и животновъдството; - Слабо развита хранително-преработвателна промишленост на територията;

Възможности	Заплахи
<p style="text-align: center;"><i>Външни фактори</i></p> <ul style="list-style-type: none"> -Наличие на много неусвоени ресурси – природни и културни за разнообразяване на социалния и икономическия живот в територията; -Изоставена и неизползвана ефективно земеделска земя, която е свободен и неусвоен ресурс; -Наличие на механизми за привличане на средства в подкрепа на инициативата – други извън ВОМР – оперативни програми, други донори и др. -Непосредствена близост до голям туристически пазар; -Създаване на собствена марка за региона за произведени земеделски продукти от територията; 	<p style="text-align: center;"><i>Външни фактори</i></p> <ul style="list-style-type: none"> -Липсата на свободни средства за първоначална инвестиция; -Нарастващата роля на транснационалните компании в хранителната верига; -Ефектите на икономическата криза върху инвестиционните процеси; -Глобалната промяна на климата, попадане на страната в зона на засушаване и рискове, свързани с природни бедствия (т.е. наводнения, злополуки, пожари, суша). -Нестабилната геополитическа обстановка в близки до нас държави;

Дълбочината на натрупаните проблеми изискват координирани действия на местните общности в няколко направления:

- Развитие на територията е силно зависимо от модернизирани на техническата и социална инфраструктура.
- Земеделието е сектор с традиции и потенциал за развитие, но проблемите на прехода са спирали развитието на по-голяма част от земеделските стопанства. Дребните земеделските стопанства ще трябва да извървят пътя на превръщането им от производители в предприемачи. За да се облекчи реструктурирането на земеделските стопанства, трябва да се развие предприемаческата култура на стопанствата, да се въведат нови земеделски практики и технологии за да могат те да продължат да живеят на територията, като осигуряват достатъчно доходи или да съчетават доходите от земеделие с доходи от други източници.
- На територията има уникален потенциал за развитие на туризма на основата на историко-археологически открития направени на територията като античната крепост на нос "Св.Атанас" в която са открити предмети от VI век пр. Хр. до началото на VII век. Слабо развитите в момента културно-исторически туристически услуги може да се превърнат в допълнителна притегателна сила за туристите, ако усилията на инвеститорите се координират на основата един общ план за развитие на туристическия продукт, който всички инвеститори да се ангажират да следват.
- Възползвайки се от ангажираността на местното население към бъдещото на младите хора и съхранените институции трябва да създадат възможности за

образование и квалификация, да се развие техният интерес към новото, да се възпита предприемаческа култура и отговорност към проблемите на общността. Това изисква да се координират и пренаредят по нов начин приоритетите на всички организации и институции, предоставящи услуги за младите хора – община, училища, читалища, териториални звена на Агенцията за социално-подпомагане и Агенцията по заетостта. Те трябва да са включени в обща стратегия, насочена към развитие на младите хора и отделните звена.

Препоръки

Обвързването на наличните ресурси на територията на МИГ – човешки, природни, културни, инфраструктурни – в обща СВОМР и координирането на усилията на цялата територия чрез Местна инициативна група е един от стратегическите подходи за постигане на реални ползи от възможностите. Местната инициативна група е основният фактор за следващите четири години на изпълнение на СВОМР, което е насочено към Оползотворяване на наличните положителни страни (ресурси) по посока на преодоляване на идентифицираните проблеми.

Ето защо СВОМР обвързва целите и задачите за територията с тези за развитието и функционирането на Местната инициативна група. Този подход възлага на МИГ да анализира и координира усилията за оползотворяване на потенциалните възможности. Ще се насочат усилията към създаване на капацитет у хората и организациите на територията на МИГ за изпълнение на мерките на СВОМР. Населените места на територията на МИГ не са обезлюдени с изключение на с.Самотино където живеят само 2 души, възрастовият състав на населението е подходящ за интервенции, насочни към създаване на капацитет за активна среда. Наред с това ще се полагат усилия за създаване на капацитет за участие при реализацията на основните мерки на СВОМР, които ще доведат до преодоляване на проблемите, до оползотворяване на ресурсите на територията и усвояване на всички позитивни външни фактори.

Резултатите от динамичния процес на създаване на СВОМР идентифицираха няколко възможности за структуриране на усилията в рамките на СВОМР така, че да се използват силните страни като начин за постигане на реални ползи от възможностите и за минимизиране на заплахите и така, че да не се позволи слабите страни да попречат на използването на възможностите, както и да не се допусне или поне да се ограничи въздействието на заплахите.

Ето тези общи насоки са фокуса на СВОМР на МИГ Долни чифлик и Бяла.

- Отрасъл селското стопанство е и ще продължава да бъде един от най-важните фактори в развитието на територията. Допълнителни възможности могат да се създадат с отглеждане/производство на земеделски и животински продукти, които са традиционни за района – плодове и зеленчуци, както и такива извън сега разпространените (напр. билки и гъби). Така стои въпросът и с животновъдството – характерни породи биволици и прасета. На този етап, един от основните проблеми

на малкото производители на такава продукция (основно в зеленчукопроизводството и трайни насаждения) е разрушената напоителна инфраструктура и осигуряването на пазар за продукцията. Пчеларството на територията има потенциал да бъде развито както и овощарството-отглеждане на традиционните ябълкови насаждения;

- Добавянето на стойност към произведената земеделска продукция – създаването на малки винарски изби, цехове за преработка на плодовете и зеленчуците, произвеждани в района, складове за съхранение и търговия на едро със земеделска продукция, цехове за преработка и пакетиране на пчелен мед и други;

- Преструктуриране на преработващата промишленост и инвестиции в предприятия от леката промишленост (хранително-вкусова промишленост, шивашки и др. производства от леката промишленост, чрез които да се създават нови работни места); подкрепата на малки и средни предприятия в тази посока е една възможна стъпка, която би имала бързи и осезаеми резултати за територията. В тази насока са и възможностите за подкрепа на малкия туристически бизнес по посока на усъвършенстване, разнообразяване и повишаване на качеството на предлаганите услуги.

- Наличието на защитени територии и места със специален режим на ползване и защита в района от една страна ограничава, от друга - дава възможност за въвеждането на алтернативни форми за управление и развитие, в т.ч развитието на опознавателен, екотуризъм, изграждането на подходящи центрове за информация и др.

- Допълване на типичния морски туризъм, развит на територията на двете общини с други услуги и продукти с цел удължаване на туристическия сезон от една страна и включване на населените места извън крайморската линия в туристическия бизнес. Районът предлага възможности и за успешно развитие на друг вид туризъм: рекреационен туризъм, ловен/риболовен туризъм, екотуризъм и културно-исторически туризъм; (Белите скали, Резерватите “Камчия”, “Вълчи преход”, “Киров дол”, Лонгоза и Тиганка, защитени местности – “Камчийски пясъци”, “Орлов камък”, м. Кале, Хемските порти) и др. природни забележителности и исторически места;

- Разкритите в източната част на територията термални минерални води в района на с. Шкорпиловци до местността “Пода”, както и в местността “Ботево” до гр. Долни чифлик, макар и с добри балнеоклиматични показания, не се използват за балнеолечение. Водата съдържа минерали с промишлено и балнеоложко значение и е едно от възможните направления, в които да се търси диверсификация на дейностите и развитие на бизнеса в района;

- Изграждане на туристически атракции и съоръжения на територията (атракционни паркове, познавателни центрове и центрове за представяне на природните и културни забележителности на територията)- към настоящия момент само в гр. Бяла, при това сезонно се монтират съоръжения на определени места;
- Подобряването на качеството на живот е една от важните задачи и цели за тази територия. Проблемите са свързани основно с техническата инфраструктура: неизградена канализация и съоръжения за пречистване на питейни и отпадни води, лошото състояние на местните пътища, недоразвитата и/или липсващата улична мрежа, незадоволителното състояние на площи, паркове, градини, на сградния фонд за предоставяне на обществени услуги в т.ч културни, социални, центрове за отдих и т.н, проблеми с отпадъците;
- Доразвиване сектора на услугите - занаяти, битови, таксиметрови услуги и услуги за гражданите в т.ч. например създаване на центрове за подобряване обслужването на гражданите (административни услуги, здравни услуги за населението, малки центрове за обслужване на едно гише в по-отдалечените населени места);
- Възстановяване на традиционни занаяти (дърворезбарство, изделия от мед и др.);

Всички насоки за дейности са взаимно обвързани и взаимно се допълват по посока на идентифицираните две главни възможности за района – туризъм и селско стопанство. Двата сектора са свързани помежду си по своему, но по-важно е да се изтъкне, че планираните инвестиции в техническа и социална инфраструктура пряко дават своето въздействие върху двата икономически сектора и така възвръщаемостта на тази инвестиция се „удвоява”.

В СВОМР на МИГ Долни чифлик и Бяла на база направените проучвания и анкети трябва да се акцентира на следните дейности за развитие на територията:

Повишаване конкурентоспособността на земеделието на територията на МИГ Долни чифлик и Бяла чрез реструктуриране и развитие на наличните материални мощности в стопанствата, насърчаване въвеждането на нови технологии в производството и модернизация на физическия капитал, опазване на компонентите на околната среда, спазване стандартите на Европейския съюз (ЕС) и подобряване на условията в земеделските стопанства, насърчаване на сътрудничеството между земеделските стопани. Относно преработвателните предприятия- Подобряване на цялостната дейност, икономическата ефективност и конкурентоспособността на предприятията от хранително-преработвателната промишленост чрез: по-добро използване на факторите за производство, въвеждане на нови продукти, процеси и технологии, включително къси вериги на доставка, подобряване на качеството и безопасността на храните и тяхната проследяемост, постигане на съответствие със стандартите на Европейския съюз (ЕС), подобряване опазването на околната среда. Микро предприятията от територията кийто са най-много на брой трябва да бъдат стимулирани за насърчаване на заетостта и разкриване на качествени работни места и запазване на вече съществуващите работни места, Насърчаване стартирането и

развитието на неземеделски дейности в селските райони. Неправителствените организации от територията както и общините Долни чифлик и Бяла се нуждаят от подпомагане за насърчаване на социалното приобщаване, намаляване на бедността и икономическо развитие в селските райони, стимулиране на местното развитие в селските райони. Да се окаже инвестиционна подкрепа за създаването, подобряването или разширяването на всички видове малка по мащаб инфраструктура - строителство, реконструкция и/или рехабилитация на пътища, улици, тротоари и на съоръженията и принадлежностите към тях; изграждане и/или обновяване на площи, за широко обществено ползване, предназначени за трайно задоволяване на обществени потребности от общинско значение; или изграждане, реконструкция, ремонт, оборудване и/или обзавеждане на социална, спортна, културна, общинска образователна инфраструктура с местно значение. Да се подкрепи експонирането и популяризирането на ценностите на територията на МИГ Долни чифлик и Бяла и на уникалните туристически ресурси. Да се подкрепят инвестиции за изграждане, реконструкция, ремонт, закупуване на оборудване и/или обзавеждане на туристически информационни центрове; посетителски центрове за представяне и експониране на местното природно и културно наследство; центрове за изкуство и занаяти с туристическа цел, както и инвестиции за изграждане, реконструкция, ремонт, закупуване на съоръженията към тях на туристически атракции, свързани с местното природно, културно наследство, историческо събитие и събития, предоставящи услуги с познавателна или образователна цел. Да се повиши достъпът до заетост за търсещите работа и неактивните лица, включително трайно безработни и лица, отдалечени от пазара на труда, а също и чрез местните инициативи за заетост, и подкрепа за мобилността на работната сила. Да се увеличи броя на започналите работа безработни или неактивни лица на възраст от 30 и 54 г. Включително, броя на започналите работа безработни или неактивни лица с ниско образование на възраст от 30 и 54 г., включително, броя на започналите работа безработни или неактивни лица над 54-годишна възраст. Да се даде възможност за създаване на подходящи умения в посочените целеви групи, за да осигури по-голяма конкурентоспособност и успешната им интеграция на пазара на труда. Увеличаване на броя на членове на семейства с деца /включително с увреждания/, които са започнали да търсят работа или са в заетост, след предоставени интегрирани мерки за социално включване. Увеличаване на броя на хората с увреждания, които са започнали да търсят работа или са заети, чрез предоставяне на социални и здравни услуги, включително чрез интегрирани мерки за хора с увреждания и техните семейства. В сферата на здравеопазването, трябва да бъдат подкрепяни дейности, насочени към осигуряване на информационно-образователни и здравно-консултативни услуги за превенция и здравословен живот. Където е необходимо трябва да бъде улесняван и достъпа до здравни услуги, като неразделна част от комплексните услуги за социално включване, осигуряване на по-високо качество на живот и пригодност за заетост, като напр. иновативни междусекторни услуги, включващи рехабилитация, трудотерапия, социална услуга в общността и други, според индивидуалните потребности на човека с увреждане. За предприятията от територията на МИГ Долни чифлик и

Бяла трябва да се осигурят условия за насърчаване на разработването и въвеждането в практиката на иновации, повишаване на иновационната дейност на предприятията, Развитие и стимулирането на предприемачество и устойчив бизнес. дела на предприятията, които самостоятелно разработват, внедряват и разпространяват иновации, в резултат на което ще се повиши иновационният им капацитет и конкурентоспособност. В резултат се очаква засилване на иновационната дейност на предприятията чрез стимулиране на инвестициите в научно-изследователска и развойна дейност и увеличаване на инвестициите в продуктови, процесни, маркетингови и/или организационни иновации. Да се създадът условия за нарастване дела на предприятията, постигнали положителен ефект по отношение устойчивостта на новосъздадените предприятия, ръст на частните инвестиции, допълващи публичната подкрепа и повишаване на конкурентоспособността на местната икономика и заетостта в подпомогнатите предприятия. Основният резултат, който се очаква от подкрепата на проекти на местно ниво, е свързан с подобряване на достъпа до финансиране на МСП и насърчаване създаването на нови предприятия, които да осигуряват заетост на местното население и възможности за повишаване на доходите. Да се създадът условия за повишаване на производителността и експортния потенциал на МСП от територията на МИГ Долни чифлик и Бяла.